

Hallituksen esitys Eduskunnalle ydinenergiain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan ydinenergialakia muutettavaksi Euroopan unionin (EU) lainsäädännön ja ydinenergiain välisten ristiriitojen poistamiseksi ottaen huomioon sen, mitä on ehdotettu hallituksen esityksessä Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä. Näiden sopimusmääräysten kautta Suomi tulisi sopimuspuoleksi myös Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimukseen.

Esityksessä ehdotetaan lakia muutettavaksi myös niin, että suomalaiset ydinvoimayhtiöt hoitaisivat tuottamiensa ydinjätteiden ydinjätehuollon kaikilta osin aina loppusijoitusta myöten Suomessa. Vastaavasti myöskään ulkomail-

la tuotettujen ydinjätteiden ydinjätehuoltoa ei voitaisi miltään osin hoitaa Suomessa. Tältä osin esitys ei liity Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa.

Ehdotettu laki liittyy pääosiltaan Suomen mahdolliseen jäsenyyteen Euroopan unionissa ja on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti jäsenyyden kanssa. Voimaantuloajankohdasta säädettäisiin asetuksella. Siltä osin kuin ehdotettu laki koskee ydinjätehuollon hoitamista yksinomaan Suomessa, se on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1996 aikana, niin ikään asetuksella säädettävänä ajankohtana.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .	1	III Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	12
YLEISPERUSTELUT	3	1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset	12
I Euratom-sopimukseen liittymisestä johtuvat muutokset	3	2. Muut muutokset	12
1. Johdanto	3	2.1. Johdanto	12
2. Nykytilanne ja ehdotetut muutokset	3	2.2. Taloudelliset vaikutukset	13
2.1. Neuvoston direktiivi jäsenvaltioiden välillä sekä yhteisöön ja yhteisöstä pois tapahtuvien radioaktiivisten jätteiden kuljetusten ohjaamisesta ja valvonnasta (92/3/Euratom)	3	2.3. Taloudelliset varautumisjärjestelyt	14
2.2. Euratom-sopimuksen VI luku	4	2.4. Organisatoriset vaikutukset	15
2.3. Euratom-sopimuksen VII luku	5	IV Asian valmistelu	15
2.4. Euratom-sopimuksen IX luku	6	1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset	15
II Muut muutokset	7	2. Muut muutokset	15
1. Suomessa tuotettujen ydinjätteiden ydinjätehuolto	7	V Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	15
1.1. Johdanto	7	1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset	15
1.2. Ydinjätehuollon toimintapolitiikka ja aikaisemmat päätökset	7	2. Muut muutokset	15
1.3. Nykytilanne ja ehdotetut muutokset	8	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	16
1.3.1. Nykyiset säännökset	8	1. Lakiehdotuksen perustelut	16
1.3.2. Loviisan voimalaitoksen käytetyn polttoaineen huolto	10	2. Voimaantulo	18
1.3.3. Ehdotetut muutokset	11	3. Sääätämisyjärjestys	18
2. Ulkomailta tuotettuja ydinjätteitä koskevat ehdotukset	12	3.1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset	18
		3.2. Muut muutokset	18
		LAKITEKSTI	19
		LIITE	22
		Rinnakkaisteksti	22

YLEISPERUSTELUT

I Euratom-sopimukseen liittyisestä johtuvat muutokset

1. Johdanto

Suomen liittyminen Euroopan unioniin (EU) sisältäisi liittymisen sopimuspuoleksi kaikkiin Euroopan unionin perustamissopimuksiin ja siten myös Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom) perustamissopimukseen (Euratom-sopimus). Tästä puolestaan seuraa, että ydinenergiain (990/87) säännökset eivät saa olla ristiriidassa Euratom-sopimuksen tai sen nojalla annetun lainsäädännön kanssa. Sopimuksen ja sen nojalla annettujen säännösten on tarkoitus tulla osaksi Suomen oikeutta sillä tavoin kuin hallituksen esityksessä Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 135/1994 vp), jäljempänä EU-esitys, on ehdotettu.

Euratomin alkuperäisenä tavoitteena on ollut edellytysten luominen ydinenergian nopealle käyttöönnotolle ja ydinenergiateollisuuden kasvulle. Euratom-sopimuksen mukaan Euratomin tehtävänä on:

- edistää alan tutkimusta ja tietämyksen levittämistä
- luoda yhdenmukaiset turvallisuusstandardit työntekijöiden ja yleisön terveyden suojelemiseksi
- helpottaa investointeja ydinenergian rakentamiseksi
- varmistaa säännölliset ja tasapuoliset malmien ja ydinpolttoaineen toimitukset kaikille käyttäjille Euratomin piirissä
- varmistaa valvontatoimenpitein, että ydinaineita ei siirretä kiellettyihin tarkoituksiin
- toimia tietyissä tapauksissa ydinaineiden omistajana
- varmistaa parhaan mahdollisen teknologian saatavuus
- luoda yhteydet muihin maihin ja kansainvälisiin organisaatioihin ydinenergian rauhanomaisen käytön edistämiseksi

2. Nykytilanne ja ehdotetut muutokset

2.1. Neuvoston direktiivi jäsenvaltioiden välillä sekä yhteisöön ja yhteisöstä pois tapahtuvien radioaktiivisten jätteiden kuljetusten ohjaamisesta ja valvonnasta (92/3/Euratom)

Euratomin yhtenä tehtävänä on luoda yhdenmukaiset turvallisuusstandardit työntekijöiden ja yleisön terveyden suojelemiseksi. Tässä tarkoituksessa Euratom vahvistaa Euratom-sopimuksen 30 artiklan mukaan perusnormeja. Niillä määritellään riittävän turvallisuuden kannalta suurimmat sallitut säteilyannokset, suurimmat hyväksyttävät säteilyaltistus- ja kontaminaatioasteet ja työntekijöiden terveydentilan tarkkailua koskevat pääperiaatteet.

Yllä mainitulla direktiivillä määritellään sekä jäsenvaltioiden välillä että yhteisön ulkopuolisiin maihin ja näistä maista yhteisön alueelle tehtävien radioaktiivisten jätteiden siirtojen valvonnan sisältö, menettelyt ja vastuunjako. Siten ydinenergiailaissa tarkoitettujen radioaktiivisten jätteiden eli ydinjätteiden siirto yhteisöön kuuluvien valtioiden välillä, siirto näihin valtioihin muista valtioista sekä siirto yhteisöön kuuluvista valtioista muihin valtioihin on sallittua vasta kun lähettäjävaltiolta, vastaanottajavaltiolta ja kaikilta kauttakulkuvaltioilta on saatu hyväksyminen siirrolle. Hyväksymistä edellytetään niiltäkin valtioilta, jotka eivät kuulu Euratom-sopimukseen. Kaikkien edellä tarkoitettujen valtioiden viranomaiset voivat hyväksyä tai hylätä hakemuksen tahi asettaa hyväksymiselle ehtoja. Ehdot eivät kuitenkaan saa olla tiukempia kuin hyväksyjä asettaa pelkästään oman alueensa sisällä tapahtuville siirroille.

Direktiivillä ei puututa jäsenvaltion tai siinä toimivan yrityksen oikeuteen palauttaa lähtömaahan käsiteltävänä ollutta radioaktiivista jätettä. Sillä ei myöskään puututa oikeuteen palauttaa käytetyn polttoaineen jälleenkäsittelyä peräisin olevia jätteitä ja muita tuotteita lähtömaahan.

Ydinenergiain mukaan ydinjätteiden vienti ja tuonti ja siten myös kauttakuljetus on

luvanvaraista. Nykyisin vaaditaan lupa kaikissa edellä tarkoitetuissa tapauksissa. Direktiivin tullessa Suomea velvoittavaksi voidaan direktiivin vaatimukset ottaa asianmukaisesti huomioon lupamenettelyssä.

Liittymissopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä Suomi ja EU:n jäsenvaltiot antoivat yhteisen julistuksen radioaktiivisten jätteiden toimittamisesta (julistus 23), jossa ne vahvistavat, että yhteisön lainsäädäntö ei velvoita jäsenvaltioita ottamaan vastaan mitään nimenomaista radioaktiivisen jätteen lähetystä toisesta jäsenvaltiosta.

Ydinenergialaissa on säädettävä direktiivin vaatimusten täyttämiseksi tarvittavasta toimivaltaisesta viranomaisesta sekä siitä, että siirrettävä ydinjätteitä Suomesta EU-valtioon tai muualle EU-valtion kautta on hankittava kaikkien niiden valtioiden suostumus, jota direktiivi edellyttää, sekä siitä, että direktiivin edellyttämät muutkin toimenpiteet suoritetaan.

2.2. Euratom-sopimuksen VI-luku

Euratom-sopimuksen VI luvun säännösten mukaan yhteisöllä on erityinen hankintakeskus, jonka tehtävänä on huolehtia malmien, lähtöaineiden ja erityisten halkeamiskelpoisten aineiden hankinnasta tarkoituksena varmistaa näiden aineiden saanti yhteisön piirissä yhteistä hankintapolitiikkaa noudattaen siten, että nämä raaka-aineverat ovat tasapuolisesti kaikkien tarvitsijoiden saatavissa.

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi hankintakeskuksella on niin sanottu optio-oikeus kaikkiin jäsenvaltioiden alueella tuotettuihin malmeihin, lähtöaineisiin ja erityisiin halkeamiskelpoisiin aineisiin sekä yksinoikeus yhteisön alueelta tai sen ulkopuolelta tulevia malmeja, lähtöaineita ja erityisiä halkeamiskelpoisia aineita koskevien hankintasopimusten tekemiseen.

Sopimukseen 55 artiklan mukaan jäsenvaltiot itse antavat tai huolehtivat siitä, että Euratomin hankintakeskukselle annetaan kaikki sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi käyttää sillä olevaa optio-oikeutta tai yksinoikeutta tehdä ydinaineita koskevia hankintasopimuksia.

Tietojenantovelvollisuudesta on tämän vuoksi otettava ydinenergialakiin säännös.

Euratomilla on hankintakeskuksen välityksellä omistusoikeus kaikkiin erityisiin hal-

keamiskelpoisiin aineisiin, jotka yritys on tuottanut tai tuonut maahan lukuunottamatta puolustustarkoituksiin käytettäviä ydinaineita. Käytännössä omistusoikeus kohdistuu rikastettuun uraaniin ja plutoniumiin. Omistusoikeus on kuitenkin käytännössä paljolti muodollinen, koska jäsenvaltioilla, luonnollisilla henkilöillä tai yrityksillä on rajoittamaton oikeus käyttää ja kuluttaa asianmukaisesti haltuunsa saamiaan erityisiä halkeamiskelpoisia aineita, jos Euratom-sopimuksen velvoitteita noudatetaan.

Hankintakeskuksella oleva optio-oikeus kohdistuu toisaalta ydinaineiden tuottajiin ja toisaalta käyttäjiin. Kun täällä ei tuoteta sanottuja aineita, on vain viimeksi mainittu näkökulma Suomen kannalta välittömästi merkityksellinen. Sovittaakseen EU:n alueella käyttäjien kysynnän tuotantoon hankintakeskuksella on oikeus Euratom-sopimuksen 57 artiklan mukaan saada käyttöoikeus ja kulutus-oikeus edellä tarkoitettuihin erityisiin halkeamiskelpoisiin aineisiin. Tämä on tarpeen niissä tapauksissa, joissa se asettaa toimitusten hinnat ja toimii tuottajien ja käyttäjien tarpeiden yhteensovittajana. Hankintakeskus ei voi muodollisesti pakottaa tuottajia ja kuluttajia solmimaan sopimuksia, mutta asiallisesti näiden on pakko hankkia ydinaineensa hankintakeskuksen kautta, jos se sitä vaatii. Jos sopimukset solmitaan, saattaisi se merkitä optio-oikeuden käyttöä, jolloin yksittäisen tuottajan ydinaineita käytetään tuon sopimuksen täyttämiseen.

Yhteisön alueen ulkopuolelta hankittavien erityisten halkeamiskelpoisten aineiden hankintasopimusten solmiminen on muodollisesti yksin hankintakeskuksen toimivallassa. Tarkoituksena on, että hankintakeskus tekisi niihin perustuen hankintasopimuksia käyttäjien kanssa. Kuten EU-esityksessä on tarkemmin selostettu, hankintakeskus on käytännössä tyytynyt vain vahvistamaan tai toisinaan hylkäämään jo tehtyjä sopimuksia.

Muiden ydinaineiden kuin erityisten halkeamiskelpoisten aineiden osalta menettelyt ja hankintakeskuksen oikeudet ovat jokseenkin samanlaiset lukuunottamatta sitä, että omistusoikeus malmeihin ja lähtöaineisiin määräytyy kunkin jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaan silloin kun nämä aineet ovat peräisin yhteisön ulkopuolelta.

Euratom-sopimuksen 67 artiklan mukaan ydinaineiden hankinnoissa hintojen tulee pääsääntöisesti määräytyä kysynnän ja tarjonnan perusteella ilman, että jäsenvaltiot niihin kan-

sallisin määräyksiin puuttuvat. Hankintakeskuksen tehtäväksi on annettu valvoa, että jäsenvaltiot eivät käytä hinnoittelumenettelyjä, joiden tarkoituksena on varmistaa tietyille käyttäjille suosituimmuusasema. Komissiolla on oikeus tarvittaessa palauttaa hinnat yleisten kilpailuperiaatteiden tasolle. Neuvosto voi puolestaan komission esityksestä säännellä tuottajahintoja.

Hankintakeskus on Euratom-sopimuksen 53 artiklan mukaan komission valvonnassa. Komissio vahvistaa keskuksen toiminnan suunta- viivat. Komissiolla on veto-oikeus hankintakeskuksen päätöksiin. Osapuolet, joita asia koskee, voivat saattaa minkä tahansa suoran tai epäsuoran toimen, jonka hankintakeskus on tehnyt käyttäessään optio-oikeuttaan tai yksinoikeuttaan tehdä hankintasopimuksia, komission käsiteltäväksi, jolloin komissio tekee asiasta päätöksen yhden kuukauden määräajassa.

Edellä tarkoitettujen ydinaineiden tuonti- ja vienti sekä ulkomailla toteutettavien hankintasopimusten tekeminen on jo nykyisin luvanvaraista. Lupaharkinnassa on muun muassa huolehdittava siitä, että toiminta on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, eikä siten ole myöskään Suomen kansainvälisten sopimusten velvoitteiden vastaista.

Jäljempänä kohdassa 2.4. selostetuista syistä ei muodostettavan yhteismarkkina-alueen vuoksi ydinaineiden ja eräiden muiden ydin- alan aineiden ja laitteiden siirtoja EU-alueiden välillä koskevia vienti- ja tuontilupia voida enää ratkaista tarkoituksenmukaisuusharkin- nan pohjalta. Tämän takia ja jotta olisi selvää, että edellä tarkoitettujen sopimusmääräykset voidaan kiistatta ottaa huomioon lupia myönnettäessä, lupaehtoja asetettaessa ja toimintaa valvottaessa, on ydinenergialakiin otettava säännös, jossa luvan myöntämisen edellytyk- seksi nimenomaan säädetään se, että toiminnan on täytettävä myös Euratom-sopimuksen mää- räykset.

2.3. Euratom-sopimuksen VII luku

Tämä luku koskee komission tehtäväksi an- nettua valvontajärjestelmää, jonka tarkoitukse- na nykyisin on varmistaa, että yhteisön ydin- aseettomien jäsenvaltioiden alueella olevien ydinaineiden käyttöä koskevia ydinsulkusopi- muksen velvoitteita noudatetaan ja että yhteis- öön kuuluvien ydinasevaltioiden siviilikäytös-

sä olevia ydinaineita ei siirretä muihin tarkoi- tuksiin kuin mihin niitä on ilmoitettu käytet- täväksi. Artikloihin sisältyy lisäksi määräyksiä valvontajärjestelmän ylläpitoon liittyvistä ko- mission oikeuksista ja jäsenvaltioiden ja niiden kansalaisten velvollisuuksista. Tässä tarkoitettuun valvontaan kuuluvat myös niin sanotut turvajärjestelyt eli toimenpiteet ydinaineiden suojaamiseksi rikolliselta toiminnalta.

Sopimuksen edellyttämä valvonta on paljolti samanlaista kuin säteilyturvakeskus nykyisin harjoittaa siltä osin kuin on kysymys ydinma- teriaalivalvonnasta. Tämän lisäksi säteilyturva- keskus harjoittaa valvontaa, jonka tarkoitus on taata ydinenergian käytön turvallisuus. Sopi- muksen tarkoittama valvonta kohdistuu mal- meihin, ydinaineisiin ja käytettyyn ydinpoltto- aineeseen sekä niitä käyttäviin ja käsitteleviin laitoksiin.

Sopimuksen 79 artiklassa velvoitetaan ydin- aineiden haltijat pitämään kirjaa hallussaan olevista, tuottamistaan ja muualta saamistaan tai pois luovuttamistaan ydinaineista sekä ra- portoimaan niistä suoraan komissiolle siinä määrin kuin se on valvonnan kannalta tarpeen. Edellä tarkoitetuista laitoksista on toimitettava komissiolle sellaiset tiedot, jotka ovat valvon- nan kannalta tarpeen. Kaikki tässä tarkoitettut tiedot ja raportit on toimitettava myös asian- omaiselle kansalliselle viranomaiselle.

Komissio voi myös lähettää tarkastajia jä- senvaltioiden alueelle. Jäsenvaltioiden suostu- musta tarkastajan lähettämiseksi ei edellytetä, ei myöskään jäsenvaltion hyväksyntää tarkasta- jan henkilölle.

Edellä sanottuun viitaten on ydinenergiala- kiin sisällytettävä säännökset, joilla velvoite- taan toiminnan harjoittajat täyttämään Eura- tom-sopimuksen valvontajärjestelmän edellyt- tämä tietojenantovelvollisuus suoraan komissi- olle. Edelleen on komission tarkastajille taatta- va sopimuksen edellyttämät pääsyoikeudet.

Sopimuksen 83 artiklassa on määrätty seu- raamuksista, joita komissio voi määrätä henki- löille tai yrityksille, jotka jättävät noudattamatta niille perustamisopimuksen turvavalvontaa koskevassa luvussa määrättyjä velvoitteita. Ar- tiklassa luetellut seuraamukset on lueteltu an- karuusjärjestyksessä. Seuraamus voi olla varoi- tus, tiettyjen etuuskien kuten taloudellisen tai teknisen avun peruuttaminen, yrityksen asetta- minen enintään neljäksi kuukaudeksi komissi- on ja asianomaisen jäsenvaltion yhteisesti ni- meämän henkilön tai lautakunnan hallintaan

tai ydinaineiden täydellinen tai osittainen poisottaminen. Vaikka 86 artiklan mukaisesta yhteisön omistusoikeudesta ydinaineisiin seuraa, että ydinaineiden poisottamisessa ei muodollisesti ole kysymys takavarikosta, on käytännössä kyse kuitenkin siihen verrattavasta toimenpiteestä.

Varoitusta on käytetty vuonna 1992 ja vuonna 1990 komissio asetti erään ydinvoimalaitoksen johtoon neljän kuukauden ajaksi kolmihenkisen lautakunnan.

Artiklan 2 kohdan mukaan komission ydinaineiden luovuttamista koskevat päätökset ovat jäsenvaltioissa täytäntöönpanokelpoisia. Yhteisön normaalista käytännöstä poiketen päätöstä vastaan yhteisön tuomioistuimessa nostetulla kanteella on lykkäävä vaikutus. Tuomioistuin voi kuitenkin komission tai jäsenvaltion pyynnöstä määrätä, että päätös pannaan täytäntöön välittömästi.

Artiklan 3 kohdan mukaan komissio voi antaa jäsenvaltioille suosituksia laeista ja asetuksista, jotka on tarkoitettu varmistamaan asianomaisten velvoitteiden noudattaminen. Tällaisia suosituksia ei ole annettu. Jäsenvaltioiden tehtävänä on 4 kohdan mukaan huolehtia siitä, että seuraamukset pannaan täytäntöön ja että rikkomuksista vastuussa olevat tarvittaessa korjaavat tilanteen.

Ydinenergialaissa on jo nykyisin Suomen viranomaisille annettu riittävät valtuudet määrätä rikkomuksista vastuussa olevat noudattamaan niille kuuluvia velvoitteita. Ydinenergialakia on kuitenkin muutettava siten, että siinä otetaan huomioon Euratom-sopimuksella komissiolle annetut oikeudet määrätä seuraamuksia ydinmateriaalivalvonnassa esiin tulleista rikkomuksista.

2.4. Euratom-sopimuksen IX luku

Luvussa käsitellään yhteismarkkinoita ydinenergia-alalla. Artiklan 92 mukaan Euratom-sopimuksen yhteismarkkinoita koskevia määräyksiä sovelletaan tavarihin ja tuotteisiin, jotka on lueteltu sopimuksen liitteessä IV. Neuvosto voi komission esityksestä muuttaa luetteloa. Liitteen luettelot sisältävät niin sanotut ydinaineet, ydinaineita sisältävät malmit ja ydinpolttoaineen tuotannon eri vaiheissa kysymykseen tulevia ydinaineiden kemiallisia yhdisteitä ja seoksia. Luettelot sisältävät ydinreaktorit ja niiden hidastinaineet, reaktoreiden osat

ja varaosat, ydinaineiden käsittely- ja kuljetuslaitteet sekä joukon ydintekniikan tutkimuksessa tarvittavia laitteita ja tuotteita. Liite ei koske ydinenergian käytöstä syntyviä radioaktiivisia jätteitä.

Yhteisön tuomioistuin on päätöksessään 1/78 omaksunut kannan, jonka mukaan Euratom-sopimuksen ydinalan yhteismarkkinoita koskevat määräykset eivät ole muuta kuin tiettyyn erityiseen alaan kohdistuva sovellutus niistä EY:n perustamissopimuksen oikeudellisista käsitteistä, jotka muodostavat EY:n yhteismarkkinoiden käsitteellisen perustan. Tuomioistui-
men mukaan ne koskevat ydinaineiden ja tiettyjen erityisaineiden ja -laitteiden siirtojen vapauttamista siten, että verotusta, kauppaa tai teknisiä seikkoja koskevasta kansallisesta lainsäädännöstä suoraan tai epäsuorasti johtuvat esteet eivät niitä vaikeuttaisi. Tarkoituksena on luoda yhtenäinen markkina-alue.

Useiden liitteessä lueteltujen tavaroiden ja tuotteiden tuontiin ja vientiin tarvitaan ydinenergiain mukainen lupa, jonka myöntäminen perustuu tarkoituksenmukaisuusharkintaan. Ydinalan yhteismarkkinoiden luomiseksi on ydinenergialakia muutettava niin, että edellä tarkoitettujen aineiden ja laitteiden siirrot EU-valtioiden välillä eivät enää voi olla tarkoituksenmukaisuusharkinnan kohteena lupia myönnettäessä, vaan luvat on myönnettävä, ellei turvallisuusnäkökohdista tai turva- ja valmiusjärjestelyjen ja niihin verrattavien järjestelyjen vaatimuksista muuta johdu.

Sopimuksen 97 artiklan mukaan osallistumiselle teollisten tai tutkimuskäyttöön tarkoitettujen ydinlaitosten rakentamiseen yhteisön alueella ei saa asettaa mitään kansallisuutta koskevia rajoituksia. Näitä rajoituksia ei saa soveltaa sellaisiin jäsenvaltioiden lainkäyttövallan alaisiin luonnollisiin henkilöihin tai oikeushenkilöihin, jotka haluavat osallistua tieteellisten tai teollisten ydinlaitosten rakentamiseen yhteisön alueella. Ydinenergiain mukaan voidaan nykyisin ulkomaalaiselle yhteisölle tai viranomaiselle myöntää lupa vain erässä kuljetustapauksissa ja käytettäessä ydinlaitosta tilapäisesti Suomen alueella. Lisäksi voidaan lupia ydinaineen tai ydinjätteen tuontiin ja vientiin sekä muihin niihin liittyviin toimintoihin myöntää kansainväliselle järjestölle ja ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtävänä on huolehtia Suomea velvoittavassa ydinenergia-alan kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitettusta valvonnasta.

Edellä sanotun vuoksi on ydinenergialain kansalaisuutta koskevat rajoitukset poistettava EU:n jäsenvaltioiden lainkäyttövallan alaisten luonnollisten ja oikeushenkilöiden osalta.

II MUUT MUUTOKSET

1. Suomessa tuotettujen ydinjätteiden ydinjätehuolto

1.1. Johdanto

Ydinvoimalaitosten käytöstä syntyy jätteitä, jotka jaotellaan tavallisesti kolmeen tyyppiin: käytetty polttoaine, voimalaitosjätteet ja laitoksen purkamisesta tuleva jäte. Ydinjätteitä syntyy Suomessa Imatran Voima Oy:n ja Teollisuuden Voima Oy:n ydinenergiatuotannon seurauksena sekä Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen tutkimusreaktorin käytön seurauksena.

Teknisesti vaativimman ja eniten kustannuksia aiheuttavan osan ydinjätehuollossa muodostaa korkea-aktiivisen käytetyn polttoaineen käsittely ja loppusijoitus. Käytetty polttoaine sisältää aktiivisuuden mukaan laskien suurimman osan (yli 99 %) ydinvoimalaitoksessa syntyvistä radioaktiivisista aineista.

Imatran Voima Oy varastoi Loviisan voimalaitoksen käytettyä polttoainetta reaktorista poistamisen jälkeen voimalaitoksella noin viisi vuotta. Sen jälkeen polttoaine palautetaan Venäjälle, jossa se jälleenkäsitellään ja jonne jälleenkäsittelyssä erotettavat ydinaineet (uraani ja plutonium) ja ydinjätteet jäävät. Teollisuuden Voima Oy valmistautuu sen sijaan Olkiluodon voimalaitoksen käytetyn polttoaineen loppusijoittamiseen Suomen kallioperään. Polttoaine-erät on suunniteltu siirrettäväksi loppusijoitustilaan vasta muutaman vuosikymmenen pituisen väliavarastointijakson jälkeen.

Ydinvoimalaitosten huolto-, korjaus- ja puhdistustoiminnasta kertyy keski- ja vähäaktiivista voimalaitosjätettä. Suomessa voimalaitosjätteiden huoltomenetelmäksi on valittu sijoittaminen kallioperään. Loviisan voimalaitoksen voimalaitosjätteiden loppusijoitustila on rakenteilla ja se on suunniteltu otettavaksi käyttöön 1990-luvun lopulla. Olkiluodon laitoksen alueelle rakennettu vastaava loppusijoitustila (ns. VLJ-luola) on ollut käytössä vuodesta 1992. Ydinvoimalaitosten käytöstäpoistosta tuleva radioaktiivinen purkujäte on suunniteltu sijoi-

tettavaksi voimalaitosjätteiden loppusijoitustilojen yhteyteen myöhemmin rakennettaviin tiloihin.

Valtion teknillinen tutkimuskeskus on selvittänyt mahdollisuuksia palauttaa tutkimusreaktorinsa käytetyt polttoainesauvat Yhdysvaltoihin. Asiasta ei ole toistaiseksi sovittu, ja Valtion teknillinen tutkimuskeskus onkin varautunut sijoittamaan reaktorin ydinjätteet Teollisuuden Voima Oy:n loppusijoitustiloihin.

Yksityiskohtaisempi selvitys jäljempänä tässä luvussa esitetyistä seikoista sisältyy kauppa- ja teollisuusministeriön toimeksiannosta laadittuun työryhmäraporttiin ”Selvitys Loviisan voimalaitoksen käytetyn ydinpolttoaineen huollosta” (Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisusarja: Mietintöjä C:42, Helsinki 1994).

Ydinjätehuoltoon liittyviä toimenpiteitä säädellään pääosin ydinenergialailla.

1.2. Ydinjätehuollon toimintapolitiikka ja aikaisemmat päätökset

Loviisan ja Olkiluodon ydinvoimalaitosyksiköiden tilauksia koskevat sopimukset tehtiin vuosien 1969—1974 välisenä aikana. Tuolloisten suurten kasvuodotusten vallitessa pidettiin todennäköisenä, että uraanin kysyntä kasvaisi voimakkaasti. Tämän uskottiin edellyttävän käytetyn ydinpolttoaineen jälleenkäsittelyä, jossa ydinaineet erotetaan käytetystä polttoaineesta käytettäväksi uudelleen, uraani tavallisissa termisissä reaktoreissa ja plutonium hyötöreaktoreissa.

Ydinvoimalaitosten rakentamisluvuista päätettäessä aikanaan oli useimmissa maissa laadittu vasta alustavia suunnitelmia ydinjätteiden huollosta.

Neuvostoliitto omaksui muihin maihin toimittamiensa ydinvoimalaitosten osalta periaatteen, jonka mukaan se sitoutui toimittamaan reaktoreiden tarvitseman polttoaineen ja vastaanottamaan syntyvän käytetyn polttoaineen. Ydinsulkupolitiikka eli pyrkimys estää ydinmateriaalien siirtyminen sotilaalliseen käyttöön vaikutti epäilemättä osaltaan Neuvostoliiton toimintapolitiikkaan. Toisena tärkeänä syynä olivat hyötöreaktoreiden nopeaan rakentamiseen liittyneet odotukset, sillä hyötöreaktoriohjelma olisi tarvinnut runsaasti plutoniumpolttoainetta.

Loviisan laitosyksiköiden päätoimituksia koskeviin sopimuksiin sisältyi optio käytetyn

polttoaineen palautuksesta. Tuoreen polttoaineen hankintaa koskevissa sopimuksissa neuvostoliittolainen sopimuspuoli sitoutui erillisestä Imatran Voima Oy:n pyynnöstä ja erikseen sovittavin ehdoin joko ostamaan takaisin ydinpolttoaineen maailmanmarkkinahinnoin tai jälleenkäsittelmään sen maailmanmarkkinahinnoin. Varsinaiset käytetyn polttoaineen palautussopimukset solmittiin vuonna 1981 ja vuonna 1986. Myöhemmin on sopimuksia tarkistettu siten, että venäläinen osapuoli perii palauttamisesta maksuja.

Teollisuuden Voima Oy:llä ei ole sopimuksia käytetyn polttoaineen viemisestä ulkomaille. Yhtiö on selvittänyt huoltopalveluiden, lähinnä jälleenkäsittelyn saatavuutta ulkomailta ja käynyt myös niitä koskevia sopimusneuvotteluja. Sopimuksen syntymisen esteenä on ollut erityisesti palvelujen erittäin korkea hinta ja muut taloudelliset ehdot, kuten sitoutuminen huomattaviin ennakkomaksuihin.

Ydinjätehuollon teknisten ratkaisujen tutkimus- ja suunnittelutyö aloitettiin järjestelmällisesti maassamme nykyisten ydinvoimalaitosten käyttöönoton yhteydessä. Merkittäväksi rajapyykiksi ydinjätehuollon järjestämisessä muodostui valtioneuvoston vuonna 1983 tekemä periaatepäätös ydinjätehuollon tutkimus-, selvitys- ja suunnittelutyön tavoitteista. Voimayhtiöiden esittämien suunnitelmien pohjalta annettussa periaatepäätöksessä asetettiin aina vuoteen 2060 ulottuva kokonaisuohjelma, johon sekä Loviisan että Olkiluodon laitosten ydinjätehuolto oleellisilta osiltaan perustettiin. Periaatepäätöksen linjaukset heijastavat kymmenen vuotta sitten vallineita käsityksiä kansainvälisen yhteistyön tarpeellisuudesta ydinjätehuollossa.

Periaatepäätöksessä todettiin seuraavaa: ”Käytetyn polttoaineen huollossa olisi pyrittävä kansainvälisiin, keskitettyihin loppusijoitusratkaisuihin, sillä ydinvoimalaitostemme tuottama käytetty polttoaine jää kokonaisuudessaan vähäiseksi. Tavoitteena on edelleen pidettävä sellaisten sopimusjärjestelyjen aikaansaamista, joilla jälleenkäsittelyjätteet tai käytetty polttoaine sellaisenaan voidaan sijoittaa peruuttamattomasti ulkomaille. Luvanhaltijan on kuitenkin varauduttava Suomessa tapahtuvaan, turvallisuus- ja ympäristönsuojeluväitelmukset täyttävään loppusijoittamiseen sen käytetyn polttoaineen osalta, jolle tällaisia sopimusjärjestelyjä ei ole tehty.”

Valtioneuvoston periaatepäätöksellä asetet-

tiin käytetyn polttoaineen huollon osalta välitavoitteita ja aikatauluja, joiden tarkoituksena on johtaa loppusijoitustilan rakentamiseen ja käyttöönottoon Suomessa noin vuonna 2020. Periaatepäätöksessä asetetut tavoitteet sisällytettiin vuoden 1983 lopussa myönnettyihin kaikkien neljän laitoksen käyttölupiin.

Koska Loviisan voimalaitoksen tuottama käytetty polttoaine on sopimuksen nojalla viety Neuvostoliittoon ja sittemmin Venäjälle, ovat käytettyyn polttoaineeseen liittyvät toimenpiteet ja -aikataulut koskeneet vain Olkiluodon ydinvoimalaitosta.

1.3. Nykytilanne ja ehdotetut muutokset

1.3.1. Nykyiset säännökset

Vuonna 1988 voimaan tulleella ydinenergia-lailla ja sen nojalla annetuilla säännöksillä ja päätöksillä luotiin kattava säädösperusta paitsi päätöksentekomenettelyn ja lupajärjestelmän osalta erityisesti myös turvallisuusvalvonnan ja ydinjätehuollon toteutuksen osalta.

Ydinenergiain lähtökohtana on, että ydinjätteistä huolehtiminen on jätteiden tuottajan, *jätehuoltovelvollisen* tehtävä. Tämä velvollisuus, *huolehtimisvelvollisuus*, sisältää sen, että jätehuoltovelvollisen on huolehdittava kaikista tuottamiensa jätteiden ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä ja niiden asianmukaisesta valmistelemisestä sekä vastattava näiden toimenpiteiden kustannuksista. Näiden kustannusten suorittaminen tulevaisuudessa tehtävien toimenpiteiden osalta on vielä varmistettava varautumalla ydinjätehuollon kustannuksiin lain 7 luvussa säädetyllä tavalla. Tämä tapahtuu valtion hoidossa ja valvonnassa olevan rahaston avulla, johon jätehuoltovelvollisen on suoritettava ydinjätehuoltomaksuja viranomaisten kulloinkin vahvistamiin rahastotavoitteisiin saakka. Rahastoisvelvoitetta on lievennetty sallimalla sen jaksottaminen eräiden suurten kertaluonteisten ydinjätehuoltoinvestointien, kuten esimerkiksi loppusijoitustilan osalta. Näin syntyvä vajuus on kuitenkin aina pidettävä katettuna valtiolle annettavin vakuuksin.

Harkittaessa niitä eri päätöksiä, joita ydinlaitoksen rakentaminen ja käyttöönotto edellyttävät, olennaista on, että jätehuoltovelvollinen kykenee tulevaisuudessa riittävällä tavalla suoriutumaan huolehtimisvelvollisuudestaan. Täs-

sä tarkoituksessa jätehuoltovelvollisen tulee esittää uskottavat ja hyväksyttävät suunnitelmat ydinjätehuollosta.

Lupien myöntäminen ja voimallisuuden käyttöönotto eivät vielä merkitse sitä, että ydinjätehuolto toteutetaan aikanaan esitetyn suunnitelman mukaisesti. Tämän vuoksi lainsäädännössä on luovuttu yksityiskohtien säätelystä lupien yhteydessä ja korvattu se antamalla lainsäädännössä ne yleismääräykset, joita ydinjätehuollossa on noudatettava. Muulta osin ydinjätehuolto eli sitä koskevat suunnitelmat, aikataulut eri toteutusvaiheineen ja itse toteutus yksityiskohtineen muotoutuvat ja saavat vähitellen tarkemman sisältönsä lain nojalla annettavien viranomaispäätösten seurauksena. Laitosluvuissa määrätäänkin nykyään enää vain se, minkälaisia ydinjätemääriä laitospaikalla saadaan pitää.

Ydinenergialain mukaan jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuus voi päättyä seuraavilla tavoilla:

1) huolehtimisvelvollisuus siirretään toiselle Suomessa olevalle; esimerkiksi laitoksen siirtäessä toisen omistukseen,

2) ydinjätteet siirretään lopullisesti Suomen alueen ulkopuolelle, tai

3) ydinjätteet sijoitetaan säteilyturvakeskukseen hyväksymällä tavalla pysyvästi Suomen alueelle (loppusijoitus)

Kauppa- ja teollisuusministeriö päättää lain mukaan, tarvittaessa ympäristöministeriötä kuultuaan periaatteista, joihin nojautuen huolehtimisvelvollisuus on toteutettava. Siten voidaan päättää esimerkiksi siitä, onko ydinjätehuolto perustettava ydinjätteiden Suomessa vai ulkomailla tapahtuvaan loppusijoitukseen, ja siitä, voiko ulkomailla tapahtuva jälleenkäsittely tulla kysymykseen ennen loppusijoitusta, ja siitä, mitä aikataulua ja toteuttamistarkkaisu keskeisimmässä ydinjätehuollon vaiheissa on noudatettava. Yksityiskohtaiset määräykset jätehuollon turvallisuudesta antaa säteilyturvakeskus.

Tämän päätöksenteon ohjaamiseksi on ydinenergia-asetuksessa (161/88) säädetty siitä, että päätöksen on perustuttava joko siihen, että ydinjätteet voidaan lopullisesti siirtää Suomen oikeudenkäyttövalan ulkopuolelle toisin sanoen ulkomaille, tai siihen, että ne sijoitetaan Suomen maa- tai kallioperään. Edellytyksenä ensin mainitun vaihtoehdon hyväksymiselle on, että siirtämisestä on tehty sitova sopimus ja sopimusta voidaan pitää ydinjätehuollon kan-

nalta toteuttamiskelpoisena ottaen huomioon sopimuksen toteuttamisen aikataulu sekä muut ehdot.

Ydinenergialaki oikeuttaa kauppa- ja teollisuusministeriön määräämään eri jätehuoltovelvolliset hoitamaan jätehuoltotoimenpiteitä yhteisesti, jos siten voidaan lisätä turvallisuutta tai pienentää merkittävästi kustannuksia tai jos muut painavat syyt sitä vaativat.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on vuonna 1991 antanut päätökset Loviisan ja Olkiluodon laitosten ydinjätehuollon periaatteista.

Ministeriö on hyväksynyt Imatran Voima Oy:tä koskevassa päätöksessään sen, että yhtiön ja sen venäläisen sopimuspuolen kanssa vuosina 1986 — 1987 tekemiä käytetyn polttoaineen sopimuksia käytetään perustana kaikilta osin Imatran Voima Oy:n huolehtimisvelvollisuuden täyttämiseksi. Nimenomaisesti päätöksessä todetaan, että yhtiöltä ei edellytetä toimenpiteitä kotimaassa tapahtuvan loppusijoituksen valmistelemiseksi. Siirrot ulkomaille on kuitenkin tehtävä seitsemän vuoden kuluessa siitä, kun kunkin siirrettävän erän käyttö polttoaineena on lakannut.

Teollisuuden Voima Oy:n osalta päätöksessä todetaan, ettei yhtiö ole esittänyt sopimuksia käytetyn polttoaineen huollosta ulkomailla, minkä vuoksi sen tulee varautua turvallisuus- ja ympäristönsuojeluvaatimukset täyttävään käytetyn polttoaineen loppusijoitukseen Suomen kallioperään päätöksessä tarkennetun aikataulun mukaan. Suunnittelun lähtökohtana on, että käytettyä polttoainetta välivarastoidaan reaktorista poiston jälkeen, kunnes noin vuodesta 2020 lähtien voidaan aloittaa sen loppusijoittaminen. Vuoden 2000 loppuun mennessä on oltava selvitettyä ja valittuna sellainen sijoituspaikka, johon loppusijoitustilat voidaan tarvittaessa rakentaa.

Ydinenergialain systematiikassa ydinjätehuolto ei ole kokonaisuutena lupamenettelyn kohteena. Sen sijaan ydinjätehuoltoon liittyvät välttämättömät osatoiminnot ovat loppusijoitusta lukuunottamatta luvanvaraisia. Näin ollen tarvitaan lupa ydinjätteen:

- 1) hallussapitoon,
- 2) valmistukseen ja tuottamiseen,
- 3) luovutukseen ja
- 4) käsittelyyn, käyttämiseen ja varastointiin sekä
- 5) kuljetukseen, vientiin ja tuontiin

Loppusijoituslaitoksen rakentaminen ja käyttö edellyttävät valtioneuvoston periaate-

päätöstä, eduskunnan myönteistä kannanottoa sekä rakentamis- ja käyttö lupaa.

Tarpeelliselta osiltaan kohdissa 1—4 tarkoitettavat luvat on sisällytetty laitoslupiin. Loviisan ydinjätteiden vientiin Venäjälle ja siihen liittyvään kuljetukseen on säteilyturvakeskus myöntänyt luvan, joka on voimassa vuoden 1999 loppuun saakka. Säteilyturvakeskuksen toimivalta perustuu ydinenergialaissa olevaan valtuussäännökseen (16 §), jonka nojalla vieni ja kuljetus Suomen alueella on siirretty keskuksen toimivaltaan.

1.3.2. Loviisan voimalaitoksen käytetyn polttoaineen huolto

Loviisan voimalaitoksen hankinnan mahdollistamiseksi allekirjoitettiin Suomen ja Neuvostoliiton hallitusten välillä vuonna 1969 sopimus yhteistyöstä atomienenergian rauhanomaisen käytön alalla. Sopimuksen voimassaolon jatkamisesta on sovittu vuonna 1992.

Tämän valtiosopimuksen mukaan Venäjä (Neuvostoliiton seuraajavaltiona) voi Suomen pyynnöstä käsitellä toimittamaansa polttoainetta sen käytön jälkeen. Sopimuksen toimeenpanoon liittyvässä pöytäkirjassa selitettiin, ettei sopimuksen perusteella ole estettä sille, että Neuvostoliitosta sopimuksen perusteella toimitettu ydinpolttoaine voidaan toimittaa sen Suomessa tapahtuneen käytön jälkeen takaisin Neuvostoliittoon, mikäli tästä asianomaisten yritysten kesken sovitaan.

Loviisan käytetyn ydinpolttoaineen palauttamismahdollisuus todettiin Suomen ja Neuvostoliiton välillä vuonna 1975 tehdyllä pöytäkirjalla.

Imatran Voima Oy on solminut käytetyn polttoaineen palautusta koskevat sopimukset venäläisen osapuolen kanssa erikseen molemmille laitoksikölle, Loviisa 1:lle viimeksi vuonna 1987 ja Loviisa 2:lle vuonna 1986. Kauppa- ja teollisuusministeriö on hyväksynyt nämä järjestelyt.

Näissä samansisältöisissä palautussopimuksissa todetaan, että venäläinen sopimuspuoli vastaanottaa kaiken käytetyn ydinpolttoaineen, joka on peräisin erillisellä sopimuksella Venäjältä Suomeen toimitetun ydinpolttoaineen käytöstä. Sopimukset ovat periaatteessa voimassa voimalaitoksen koko käyttöiän. Palautussopimusten ehdot ovat voimassa aina viisi vuotta kerrallaan ja niiden voimassaolo jatkuu

seuraavat viisi vuotta, mikäli kumpikaan osapuoli ei ole esittänyt niihin muutoksia ennen viisivuotiskauden päättymistä. Kulumassa olevat viisivuotiskaudet päättyvät kesäkuussa ja lokakuussa vuonna 1996.

Elleivät osapuolet ole päässeet yhteisymmärryksen ehdotetusta muutoksesta vuoden kuluessa viisivuotiskauden päättymisestä, kuljetukset jatkuvat vielä kolme vuotta viisivuotiskauden päättymisestä, mutta korotetulla hinnalla. Tämän jälkeen sopimus käytännössä raukeaisi.

Täsmällinen muuttamismenettely on seuraava:

- kuljetusten hintoja korjataan vuosittain indekseillä

- teknisiä ehtoja muutetaan tarvittaessa molemminpuolisella hyväksynnällä

- muita ehtoja voidaan muuttaa viiden vuoden välein, jos tänä aikana on ilmennyt oleellisia tarpeita, joita ei ole aikaisemmin otettu huomioon. Ellei kumpikaan osapuoli ehdota muutoksia ennen kulloisenkin viisivuotiskauden päättymistä, ehdot ovat voimassa seuraavat viisi vuotta. Ellei ehdotetusta muutoksesta päästä sopimukseen, palautukset jatkuvat vain kolme vuotta.

Palautussopimuksista vastaa nykyisin Venäjällä Techsnabexport. Sopimuksissa on määriteltäyt olosuhteet, jotka katsotaan ylivoimaisiksi esteiksi sopimuksen täytäntöönpanolle. Sen sijaan näissä sopimuksissa tai niihin 30 päivänä joulukuuta 1992 tehdyssä lisäyksessä, joka koskee palautusten taloudellisia ehtoja ja eräitä teknisiä vaatimuksia, ei ole sovittu kuljetusten keskeyttämisen tai lopettamisen aiheuttamasta korvausvelvollisuudesta. Techsnabexportilla on velvollisuus vastaanottaa polttoaine Imatran Voima Oy:n pyynnöstä. On luonnollista, että polttoaineen kuljetuksiin ja käsittelyyn varautumiseen liittyy Venäjän puolella taloudellisia sitoumuksia.

Siinä tapauksessa, että osapuolet eivät kykene keskenään sopimaan sopimuksen toimeenpanossa syntyneitä kiistää, asia viedään ratkaistavaksi Moskovassa olevaan kauppa- ja teollisuuskamarin välimesoikeuteen. Välimesoikeuden päätös on molempia osapuolia lopullisesti sitova.

Loviisan laitoksiköiden käytettyjä polttoainenuppuja säilytetään voimalaitoksella vesiallasvarastoissa ja käytetty polttoaine palautetaan Venäjälle 5—7 vuoden kuluttua reaktorista poistamisen jälkeen.

Voimalaitoksen käytetyn polttoaineen varas-

toaltaissa on tilaa noin 10 vuoden käytöstä kertyvälle polttoainemäärälle eli noin 300 tonnille uraania. Polttoainetta on tällä hetkellä varastoissa 147 tonnia ja reaktoreissa 75 tonnia. Vuosittain reaktoreista siirretään varastoihin noin 25 tonnia.

Nykyiset varastotilat riittävät ilman varastojen muutostöitä ja uusia kuljetuksia vähintään viiden vuoden ajan.

Maantie-rautatiekuljetuksina tapahtuvia siirtoja Suomesta Venäjälle on tehty vuodesta 1981 lähtien lähes vuosittain. Polttoaine vietään Tsheljabinskin jälleenkäsittelylaitokselle. Kunkin palautuskuljetuksen ajankohdasta ja teknisistä järjestelyistä sovitaan Imatran Voima Oy:n ja Techsnabexportin välillä erikseen.

Yhteensä käytettyä polttoainetta on siirretty Loviisasta Tsheljabinskiin 253 tonnia uraania eli noin 10 vuoden käytetyt niput. Tulevaisuudessa Venäjälle palautettaisiin vielä noin 600 tonnia, mikäli arviointiperusteena on voimalaitoksen 30 vuoden käyttöikä, ja noin 950 tonnia, mikäli käyttöikäsi oletetaan 45 vuotta.

Tsheljabinskin jälleenkäsittelylaitos kuuluu Venäjän ydinvoimaministeriön alaiseen MAJAK-nimiseen kombinaattiin. Tsheljabinsk sijaitsee Etelä-Uralilla. Varsinainen ydinlaitosalue sijaitsee noin 70 kilometriä Tsheljabinskin kaupungista pohjoiseen.

Tsheljabinskissa voidaan käsitellä Loviisan voimalaitoksen tyyppisistä reaktoreista, nopeista reaktoreista, tutkimusreaktoreista ja ydinkäyttöisistä aluksista tulevaa käytettyä polttoainetta. Jälleenkäsittelylaitos toistaiseksi tuodusta polttoaineesta arvioidaan Loviisan laitoksen osuudeksi noin 7%. Arvioon liittyy epävarmuuksia, sillä muun muassa sotilaallisessa käytössä olevien alusten polttoaineen käsittelystä ei ole luotettavia tietoja saatavilla.

Jälleenkäsittelylaitoksella käytetty polttoaine poistetaan ensiksi kuljetuspakkauksesta ja siirretään sen jälkeen vesiallastyyppiseen välivarastoon.

Jälleenkäsittelystä syntyvät korkea-aktiiviset jätteet kiinteytetään lasimaiseen muotoon ja suljetaan teräskapseleihin. Keskiaktiiviset jätteet on toistaiseksi varastoitu laitoksella nestemäisessä muodossa. Niiden kiinteytystä varten tutkitaan eri vaihtoehtoja. Nestemäisiä vähäaktiivisia jätteitä on vielä viime vuosiin saakka johdettu Karatshai-järveen ja pieniä määriä päästönä myös Tetsha-joen altaisiin. Vähäak-

tiivisia kiinteitä jätteitä varten on laitoksen lähistöllä maahanhautausta paikka.

1.3.3. Ehdotetut muutokset

Kansainvälinen mielipideilmasto on yhä selkeämmin ryhtynyt suhtautumaan kielteisesti siihen, että ydinjätteiden lopullinen sijoittaminen tapahtuisi muualla kuin siinä valtiossa, jossa ne on alun perin hyödynnetty. Tästä ovat hyvänä osoituksena erityisesti ne lainmuutokset, joilla Ranskassa ja Ruotsissa on toteutettu kielto loppusijoittaa vierasperäisiä ydinjätteitä.

Toisaalta Yhdysvallat on tänä vuonna päättänyt vastaanottaa ulkomaille toimittamista tutkimusreaktoreiden käytettyä polttoainetta.

Periaatteelliselta kannalta on tärkeänä tavoitteena pidettävä sitä, että täällä tuotettujen ydinjätteiden käsittelyssä ja loppusijoituksessa noudatetaan korkeatasoisia suomalaisia turvallisuus- ja ympäristönsuojeluvaatimuksia. Tästä voidaan lopullisesti varmistua vain siten, että täällä tuotettujen ydinjätteiden loppusijoitus ja sitä välittömästi edeltävät ydinjätehuollon toimenpiteet suoritetaan Suomessa. Selvitykset osoittavat, että Suomessa nykyisin oleva tieteellinen ja tekninen ydinjätehuollon asiantuntemus on kansainvälisesti tarkasteltuna korkeatasoista. Suomen kallioperästä on tutkimusten mukaan myös mahdollista löytää sopivia paikkoja korkea-aktiivisen ydinjätteen loppusijoittamiselle.

Edellä sanotuista syistä ehdotetaan ydinenergiassa säädettäväksi ydinenergian käytön yleisenä periaatteena se, että Suomessa tuotettujen ydinjätteiden ydinjätehuolto on kaikilta osin hoidettava Suomessa. Tästä pääsäännöstä on kuitenkin tarpeen tehdä poikkeus tutkimustarkoituksissa täältä ulkomaille lähetettyjen vähäisten ydinjättemäärien osalta, joista tulisi voida huolehtia lopullisesti määrämaassa sekä sellaisen ydinjätteen osalta, joka on syntynyt täällä käytetyn tutkimusreaktorin toimimassa, ja jossa syntyneen ydinjätteen ottaa vastaan esimerkiksi reaktorin toimittaja.

Samalla on lakia muutettava niin, että jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuus ei enää voisi päättyä niin, että sen tuottamat ydinjätteet siirrettäisiin Suomen oikeudenkäytövallan ulkopuolelle.

2. Ulkomailla tuotettuja ydinjätteitä koskevat ehdotukset

Ulkomailla tuotettuja ydinjätteitä on tähän mennessä tuotu Suomeen vähäisiä määriä tutkimustarkoituksiin tai niiden kuljettamiseksi määränpäähänsä Suomen alueen kautta.

Ydinenergialain mukaan ydinjätteiden tuonti on luvanvaraista. Luvan myöntämisen edellytyksiä koskevilla säännöksillä pyritään varmistamaan lain 2 luvussa ilmaistujen ydinenergian käytön yleisten periaatteiden toteutuminen. Ydinräjäheteitä koskevan kiellon lisäksi niissä määritetään muun muassa, että:

1) ydinenergian käytön tulee olla, sen eri vaikutukset huomioon ottaen, yhteiskunnan kokonaisedun mukaista; ja että

2) ydinenergian käytön on oltava turvallista eikä siitä saa aiheutua vahinkoa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle.

Edellä mainitut säännökset sovellettuina mahdolliseen yritykseen tuoda tänne ydinjätteitä tarkoituksena käsitellä, varastoida tai loppusijoittaa ne Suomeen merkitsivät sitä, että harkittaessa tuontiluvan myöntämistä olisi punnittava seuraavia seikkoja. Jos ydinjätteiden tuonnin tarkoituksiksi ilmoitettaisiin käsittely, varastointi tai loppusijoitus täällä, hakijan olisi ensin todennettava, että näitä tarkoituksia varten olisi Suomessa jo olemassa tarpeelliset tilat ja laitokset. Tällaisten laitosten rakentaminen vaatisi vähänkään laajemmissa hankkeissa valtioneuvoston periaatepäätöksen, eduskunnan hyväksymisen ja niitä seuraavat valtioneuvoston myöntämän rakentamisluvan ja käyttöluvan.

Tuontilupahakemus voitaisiin siten hylätä jo siitä syystä, että ydinjätteiden turvallinen käsittely ei olisi mahdollista niiden käsittelemiseksi tarvittavien laitosten puuttuessa. Lupa tuontiin voitaisiin edelleen evätä myös sillä yleisellä perusteella, ettei ydinjätteiden tuonti Suomeen mainitussa tarkoituksessa olisi yhteiskunnan kokonaisedun mukaista.

Koska kuitenkin tässä esityksessä ehdotetaan yhtenä ydinenergian käytön yleisistä periaatteista säädettäväksi, että Suomessa tuotettujen ydinjätteiden ydinjätehuolto olisi suoritettava Suomessa, on johdonmukaisuuden ja selvyiden vuoksi aiheellista samalla säätää siitä, ettei muualla tuotettujen ydinjätteiden ydinjätehuoltoa saa toteuttaa Suomessa. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä tehdä poikkeus Suomeen tutkimustarkoituksissa tuotujen vähäisten ydin-

jättemäärien osalta, jotka olisi eräissä tapauksissa taloudellisista syistä edullisinta sijoittaa lopullisesti Suomeen sekä tapauksissa, joissa täällä tavataan ydinjätteitä, jolle ei löydy omistajaa tai haltijaa ja joka voi olla tuotettu muualla kuin Suomessa.

III Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset

Esityksellä ei ole olennaisia organisatorisia vaikutuksia, vaikkakin ehdotukset merkitsevät sekä kauppa- ja teollisuusministeriön että säteilyturvakeskuksen tehtäväalueen laajentamista. Ehdotuksista aiheutuvat muutokset ovat toteutettavissa edellä mainittujen viranomaisen välistä toimivaltajakoa tarkentamalla.

Euratom-sopimuksen edellyttämällä säännösmuutoksilla ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia viranomaisen toimintaan eikä sanottavasti myöskään ydinenergia-alalla toimivien yritysten toimintaan. Yritysten tietojenantovelvollisuus pohjautuisi pääosin jo nykyisin kerätäviin tietoihin. Euratomin hankintapolitiikan toteuttamiseksi sopimukseen sisältyvien valtuuksien nykyisestä poikkeava soveltaminen saattaisi teoriassa aiheuttaa valmiiksi neuvoteltujen ydinaineiden ja muiden ydinpolttoaineiden valmistuksessa tarvittavien aineiden hankintasopimusten mitätöimistä ja hinnantasausten menettelyjä. Yritykset pystyvät kuitenkin todennäköisesti ennakoita suojautumaan tällaisilta riskeiltä yksityisoikeudellisin sopimuksin ja ennakoita toteutettujen yhteydenottojen avulla. Euratomin valvontajärjestelmän sanktiojärjestelmän välttämiseksi riittää toimiminen järjestelmän edellyttämällä tavalla.

2. Muut muutokset

2.1. Johdanto

Ehdotukset merkitsevät käytännössä suurta muutosta Imatran Voima Oy:n ydinjätehuoltoon, koska käytettyä ydinpolttoainetta ei enää kulumassa olevien viisivuotiskausien päätyttyä vuonna 1996 saisi viedä Venäjälle jälleenkäsittelyä ja loppusijoitusta varten. Tästä syystä

yhtiön ydinjätehuoltosuunnitelmat joudutaan laatimaan kokonaan uudelta pohjalta ja perustamaan ne käsittelyyn ja loppusijoittamiseen Suomessa. Yhtiölle vahvistettaneen tutkimusohjelma välitavoitteinen ja aikatauluineen.

Teollisuuden Voima Oy:n käytetyn ydinpoltoaineen loppusijoitusratkaisua tai loppusijoituspaikkaa ei Suomessa ole vielä hyväksytty. Arvioituaan kuluvan vuoden alussa Teollisuuden Voima Oy:n suunnitelmia käytetyn polttoaineen loppusijoituksesta, yhtiön turvallisuus-analyysijä ja tutkimuksia loppusijoituspaikasta säteilyturvakeskus ei todennut yhtiön loppusijoitusratkaisussa perustavaa laatua olevia teknisiä tai turvallisuuteen liittyviä heikkouksia. Tehdyt turvallisuusanalyysit vahvistavat käsitystä tarkastellun loppusijoitusmenetelmän turvallisuudesta. Lisätutkimukset ovat kuitenkin vielä tarpeen.

Edellä esitetyt johtopäätökset ovat sovellettavissa tarkasteltaessa Loviisan voimalaitoksen käytetyn polttoaineen loppusijoitusta Suomeen. Valittava ratkaisu teknisine menetelmineen voisi poiketa Teollisuuden Voima Oy:n esittämästä, mutta periaatteessa estettä loppusijoituksen turvallisuuden varmistamiseksi ei ole tiedossa. Turvallisuutta koskeva tutkimus- ja selvitystyö edellyttäisi huomattavaa Imatran Voima Oy:n työpanosta. Myöhemmin on ratkaistava myös se, hyväksytäänkö käytetyn polttoaineen loppusijoitus sellaisenaan (suora loppusijoitus), vai edellytetäänkö polttoaineen jälleenkäsittelyä uraanin ja plutoniumin talteenottamiseksi ja vain jäljelle jääneiden ydinjätteiden loppusijoitusta.

2.2. Taloudelliset vaikutukset

Kauppa- ja teollisuusministeriön asettama, jäljempänä kohdassa IV 2 tarkoitettu työryhmä suoritti kustannusten vertailun käytetyn polttoaineen Venäjälle palauttamisen ja Suomessa toteutettavan suoran loppusijoituksen välillä. Vertailu, jota tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon ydinjätehuollon ja sen eri vaihtoehtojen kustannusten arviointiin liittyvät suuret epävarmuudet, osoitti seuraavaa.

Kokonaiskustannukset Loviisan voimalaitoksen käytetyn polttoaineen toimittamisesta Venäjälle ovat samaa luokkaa kuin sen Suomessa tapahtuvan loppusijoituksen kustannukset edellyttäen, että palautuksesta maksettavat korvaukset säilyvät muuttumattomina koko

Loviisan voimalaitoksen jäljellä olevan käytöian. Kustannusten suhde riippuu muun muassa Suomessa tapahtuvan loppusijoituksen toteutustavasta, polttoaineen määrästä sekä valuuttakurssien kehityksestä. Tarkkaa vertailua on näin ollen mahdotonta tehdä.

Jos loppusijoitus voidaan toteuttaa käyttäen tehokkaasti hyväksi samoja laitoksia ja loppusijoitusiloja kuin Olkiluodon voimalaitoksen polttoaineelle, jäävät Suomessa tapahtuvan suoran loppusijoituksen kustannukset useimmissa vaihtoehdoissa jonkin verran Venäjälle viennin kustannuksia alhaisemmiksi. Erikseen toteutetun loppusijoituksen kustannukset ovat puolestaan Venäjälle viennin kustannuksia korkeammat, elleivät maksettavat korvaukset nouse markkamääräisiksi muutettuina.

Eri ajankohtina toteutuvien kustannusten taloudellinen vertailu tapahtuu parhaiten diskonttaamalla sähköntuotannosta myöhemmin aiheutuvat kustannukset tuotantohetkeen soveltaen sopivaa reaalikorkokantaa. Diskonttaus alentaa laskennallisia kustannuksia sitä enemmän, mitä suurempi on viive kustannusten toteutumiseen ja mitä korkeampi on reaalikorkotaso. Alentava vaikutus on täten paljon suurempi Suomessa tapahtuvan loppusijoituksen tapauksessa, koska valtaosa kustannuksista syntyy vasta loppusijoitusta toteutettaessa yli 20 vuotta kunkin polttoaine-erän käytön jälkeen. Käytetyn polttoaineen vienti Venäjälle on toisaalta suoritettava seitsemän vuoden kuluessa polttoaineen reaktorista poistamisesta. Käytännössä vienti tapahtuu jonkin verran aikaisemmin. Käytettäessä 5 %:n reaalikorkotasoa ovat suoran loppusijoituksen aiheuttamat kustannukset diskontattuina sähköntuotantohetkeen noin 40 % diskonttaamattomista kustannuksista. Seitsemän vuoden viive tuotantohetkestä polttoaineen vientiin alentaa diskonttatut kustannukset noin 70 %:iin maksuista.

Suomessa toteutetun loppusijoituksen 5 %:n reaalikorkoa soveltaen diskonttatut kustannukset ovat epäedullisimmissakin tarkastelluissa tapauksissa jonkin verran alemmat kuin käytetyn polttoaineen Venäjälle viennin kustannukset. Jos loppusijoitus voidaan suorittaa edullisesti, jäävät suoran loppusijoituksen diskonttatut kustannukset noin puoleen Venäjälle viennin kustannuksista.

Historiallisesti on pitkäaikainen reaalikorkotaso sekä Suomen että kansainvälisillä rahamarkkinoilla vaihdellut 3 %:n ja 5 %:n välillä. Jos laskelmat tehdään käyttäen 3 %:n reaali-

korkoa, on vaihtoehtojen kustannusero huomattavasti pienempi. Hyvin matalalla reaalikorolla Suomessa tapahtuva loppusijoitus voi tulla Venäjälle vientiä kalliimmaksi.

Tehdyt tarkastelut koskevat polttoaineen käsittelystä aiheutuvia lisäkustannuksia kansantalouden kannalta. Yritystalouden kannalta vaikutukset voivat poiketa tästä merkittävästi. Taloudellisesti edullisin vaihtoehto hoitaa Loviisan ja Olkiluodon voimalaitosten loppusijoitus samassa kapselointilaitoksessa ja samaan loppusijoitustilaan edellyttää sopimusta kustannusten jakamisesta. Kiinteiden, polttoainemäärästä riippumattomien kustannusten osalta voidaan perustellusti päätyä sangen erilaisiin ratkaisuihin. Vielä suurempi yritystaloudellinen vaikutus on sillä, missä aikataulussa Imatran Voima Oy:n edellytetään täyttävän rahastointivelvollisuutensa ydinjätehuoltorahastoon.

Käytetyn polttoaineen huollon kustannukset ja eri vaihtoehtojen väliset erot riippuvat monista tekijöistä, joiden luotettava ennakoiminen on hyvin vaikeaa. Kustannukset riippuvat muun muassa laitosten käyttöiästä ja tuotetun sähkön määrästä sekä valuuttakurssien muutoksista, Venäjällä tapahtuvasta käsittelystä maksettavien korvausten suuruudesta nykyisen sopimusjakson jälkeen sekä Suomessa tapahtuvan loppusijoituksen järjestelyistä. Näin ollen tarkastelun tuloksia voidaan pitää vain suunta-antavina.

Taloudelliset vaikutukset voidaan tiivistää seuraavaan:

— Loviisan voimalaitoksen käytetyn polttoaineen Suomessa tapahtuvan loppusijoituksen diskonttaamattomat kokonaiskustannukset ovat kaikissa todennäköisimmissä vaihtoehdoissa korkeammat kuin Venäjälle viennin kustannukset. Kustannusero on suurimmillaan luokkaa yksi miljardi markkaa, mutta on useissa tarkastelluissa tilanteissa olennaisesti pienempi.

— Mikäli käytetyn polttoaineen käsittelyn kustannukset lasketaan diskonttaamalla tulevat kustannukset nykyarvoonsa, on Suomessa tapahtuva loppusijoitus miltei kaikissa tarkastelluissa vaihtoehdoissa selvästi edullisempaa. Sovellettaessa alhaista korkotasoa ja muiden olosuhteiden ollessa Suomessa tapahtuvalle loppusijoitukselle epäedulliset, on kustannusero vähäinen.

— Käytetyn polttoaineen huollon vaikutus sähkön tuotantokustannuksiin on suhteellisen vähäinen. Laskettaessa diskontattujen kustan-

nusten vaikutusta sähkön hintaan on Venäjälle viennin ja Suomessa tapahtuvan loppusijoituksen kustannusero enimmillään noin 0,4 p/kWh. Suurin ero toteutuu, jos Suomessa tapahtuva loppusijoitus hoidetaan yhdessä Olkiluodon voimalaitoksen kanssa. Loppusijoittaminen Suomessa erillisiin tiloihin ja erillistä käsittelylaitosta käyttäen johtaa huomattavasti pienempään kustannuseroon, joka voi eräissä tapauksissa olla myös Venäjälle viennin eduksi.

— Suomessa tapahtuvan loppusijoituksen kustannukset ovat pääosin kotimaisia.

— Jos Suomessa tapahtuva loppusijoittaminen johtaa huomattaviin korvauksiin venäläiselle osapuolelle, vaikuttaa tämä kustannussuhteisiin. Vaikutus korostuu diskontatuissa kustannuksissa, koska korvaukset tulisivat maksettaviksi muihin kuluihin verraten sangen varhain.

2.3. Taloudelliset varautumisjärjestelyt

Tulevia ydinjätehuollon toimenpiteitä varten jätehuoltovelvolliset keräävät varoja vuosittain valtion ydinjätehuoltorahastoon sähkön tuotannon yhteydessä. Ydinenergialain määrittelemä vastuumäärä on se varojen määrä, joka tarvittaisiin kyseisen jätehuoltovelvollisen kaikkiin ydinjätehuollon toimenpiteisiin, mikäli voimalaitoksen toiminta lopetettaisiin tarkasteluhetkellä. Vastaavasti rahastotavoite ilmoittaa rahamäärän, joka jätehuoltovelvollisella on kunakin vuonna oltava kerättyinä rahastoon. Vastuumäärät ja rahastotavoitteet lasketaan diskonttaamatta.

Teollisuuden Voima Oy:n taloudellinen varautuminen ydinjätehuoltoon perustuu Olkiluodon ydinvoimalaitoksessa syntyvän käytetyn polttoaineen loppusijoittamiseen Suomen kallioperään. Vuoden 1993 lopun vastuumääräksi kauppa- ja teollisuusministeriö vahvisti Teollisuuden Voima Oy:lle 3 803,9 miljoonaa markkaa ja vuoden 1994 rahastotavoitteeksi 2 467,4 miljoonaa markkaa. Imatran Voima Oy:lle vastaavat luvut ovat 1 710,6 miljoonaa markkaa ja 893,7 miljoonaa markkaa.

Imatran Voima Oy:n taloudellinen varautuminen ydinjätehuoltoon perustuu ratkaisuun, jonka mukaan Loviisan ydinvoimalaitoksen käytetty polttoaine palautetaan Venäjälle polttoaineen toimittajalle. Vuoden 1992 lopussa tehdyn palautushinnan tarkistuksen seurauksena Imatran Voima Oy:n ydinjätehuollon vas-

tuumäärä nousi siinä määrin jyrkästi, että valtioneuvosto salli yhtiön hakemuksesta rahastotavoitteen väliaikaisen pienentämisen vuosiksi 1993—1995. Tämä tehtiin ydinenergialain 46 §:n nojalla, joka sallii rahastotavoitteen väliaikaisen pienentämisen erityisestä syystä enintään viideksi vuodeksi.

Ydinjätehuollon taloudellisen varautumisen kannalta vaihtoehto, jossa Loviisan voimalaitoksen käytetty polttoaine loppusijoitettaisiin omaan, erilliseen tilaan, merkitsisi karkeasti arvioiden Imatran Voima Oy:n vastuumäärän ja rahastotavoitteen lähes kaksinkertaistumista nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Sen sijaan näiden jätteiden loppusijoittaminen yhdessä Olkiluodon jätteen kanssa, riippuen yhtiöiden välisestä keskinäisestä sopimuksesta, merkitsisi vastuumäärässä ja rahastotavoitteessa karkeasti arvioiden 50—60 %:n kasvua verrattuna tämänhetkiseen Imatran Voima Oy:n varautumisjärjestelyyn. Yhteinen loppusijoitus merkitsisi luonnollisesti myös sitä, että Teollisuuden Voima Oy:n taloudellisen varautumisen tarve pieneni.

Ydinenergialain 29 §:n nojalla kauppa- ja teollisuusministeriö voi myös määrätä eri jätehuoltovelvolliset hoitamaan jätehuoltotoimenpiteitä yhteisesti, jos siten voidaan lisätä turvallisuutta tai pienentää merkittävästi kustannuksia tai jos muut painavat syyt sitä vaativat. Edellä mainittu ydinenergialain sallima rahastotavoitteen väliaikainen pienentäminen tulisi ehkä kysymykseen myös siinä tapauksessa, että Loviisan ydinpolttoaine loppusijoitettaisiin Suomeen.

2.4. Organisatoriset vaikutukset

Muilla muutoksilla ei ole organisatorisia vaikutuksia.

IV Asian valmistelu

1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset

Euratom-sopimukseen liittyviä muutostarpeita on valmisteltu osana kysymystä liittymisestä Euroopan unioniin. Tarvittavia muutoksia on selvitetty valtioneuvoston integraatiotoukunnan puitteissa ja viranomaisten virkatyö-

nä. Muutosehdotuksista on kuultu ulkoasiainministeriötä, ympäristöministeriötä, säteilyturvakeskusta, Imatran Voima Oy:tä ja Teollisuuden Voima Oy:tä sekä ydinenergianeuvottelukuntaa, energiapolitiikan neuvostoa ja ydinturvallisuusneuvottelukuntaa.

2. Muut muutokset

Kysymystä Suomessa tuotettujen ydinjätteiden loppusijoituksesta on laajasti selvitetty kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmässä, joka luovutti mietintönsä 15 päivänä maaliskuuta 1994 (Selvitys Loviisan voimalaitoksen käytetyn ydinpolttoaineen huollosta, kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisusarja: Mietintöjä C:42).

Kysymystä mahdollisuudesta kieltää ydinjätteiden tuonti on kauppa- ja teollisuusministeriön toimeksiannosta tutkittu vuodelta 1993 olevassa selvityksessä (kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisusarja: Tutkimuksia D:201).

Tässä tarkoitetuista ehdotuksista on kuultu ulkoasiainministeriötä, ympäristöministeriötä, säteilyturvakeskusta, Imatran Voima Oy:tä, Teollisuuden Voima Oy:tä, ydinenergianeuvottelukuntaa, energiapolitiikan neuvostoa ja ydinturvallisuusneuvottelukuntaa.

V Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset

Esitys liittyy näiden ehdotusten osalta Suomen jäsenyyteen EU:ssa, josta eduskunnalle on annettu sitä koskeva hallituksen esitys Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä. EU-esitys sisältää muun muassa laajemman selostuksen Euratom-sopimuksesta sekä selostuksen Norjan kuningaskunnan, Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä Euroopan unioniin tehdystä sopimuksessa sovitusta siirtymäajoista ja muista EU:n järjestelmien käyttöönottoa ja soveltamista koskevista erityisjärjestelyistä.

2. Muut muutokset

Euroopan unionin perustamissopimuksesta, sen sekundäärilainsäädännöstä tai tuomiois-

tuinkäytännöstä ei ole saatavissa yksiselitteistä vastausta siihen, olisiko kertakaikkinen ydinjätteiden tuontikielto tai vientikielto mahdollinen EU-oikeuden mukaan. Ottaen kuitenkin huomioon unionin perustamissopimuksissa ilmaistut taloudellisen integraation tavoitteet on varsin todennäköistä, että sellaisia kieltoja pidettäisiin EU-oikeuden vastaisina. Liittymissopimukseen liittyvään päätösasiakirjaan sisältyy yhteinen julistus (Yhteinen julistus 4), jonka mukaan sopimuspuolet toteavat, että Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen sopimuspuolina jäsenvaltiot päättävät tuottaa tai olla tuottamatta ydinenergiaa omien erityisten toimintaperiaatteitaan koskevien erityisten suuntaviivojen mukaisesti. Ydinpolttoainekierron jälkipään osalta kukin jäsenvaltio vastaa omien toimintaperiaatteidensa määrittämisestä. Päätösasiakirjaan myös sisältyvässä yhteisessä julistuksessa (Yhteinen julistus 23) sopimuspuolet vahvistavat, että yhteisön lainsäädäntö ei velvoita jäsenvaltiota ottamaan vastaan mitään radioaktiivisten jätteiden erityistä toimitusta toisesta jäsenvaltiosta.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on EU-esityksestä antamassaan mietinnössä (UaVM 9: s. 69) edellyttänyt, ”että laissa tulisi myös kieltää käytetyn ydinpolttoaineen tai ydinjätteen kuljettaminen Suomen alueen kautta kolmanteen maahan sekä välivarastointi Suomessa”. Ottaen huomioon edellä olevat näkökohdat ja edellä I luvun kohdassa 2.1 tarkoitetun vuodelta 1993 olevan radioaktiivisten jätteiden kuljetuksia koskevan direktiivin tavoitteet sekä siihen sisältyvän kansallisen kohtelun vaatimukset, tässä esityksessä ei ole ehdotettu ydinjätteiden kauttakuljetuksen ehdotonta kieltämistä.

Edellä sanottuun viitaten on katsottava tarkoituksenmukaiseksi varautua Suomen liittymiseen EU:n jäsenvaltioksi siten, että kertakaikkisten tuonti- ja vientikieltojen sijasta säädetään ehdotetulla tavalla ydinenergian käytön yleiseksi periaatteeksi, että Suomeen saa loppusijoittaa ja täällä käsitellä ja varastoida vain täällä tuotettuja ydinjätteitä ja että täällä tuotetut ydinjätteet on loppusijoitettava Suomeen ja käsiteltävä ja varastoitava täällä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

3 §. *Määritelmät.* Euratom-sopimuksen soveltamiseksi on sopimus laissa määriteltävä. Ehdotuksessa määritellään sopimus siten, että se tarkoittaa paitsi itse perustamissopimusta myös siihen ennen liittymisajankohtaa tehtyjä muutoksia, sen nojalla annettua sekundäärlainsäädäntöä sekä liittymisestä Euroopan unioniin tehtyyn sopimukseen sisältyviä liittymisehtoja ja mukautuksia.

6 a §. *Suomessa syntyneiden ydinjätteiden ydinjätehuolto.* Ehdotettu säännös on sijoitettu ydinenergilain 2 lukuun yhdeksi yleiseksi periaatteeksi. Tämä merkitsee sitä, että säännöstä on sovellettava ydinenergian käyttöön sen kaikissa vaiheissa, jolloin sen tarkoitus korostuu erityisesti sovellettaessa lain 21 §:n säännöksiä ydinaineiden ja ydinjätteiden vientilupahakemuksiin. Lupaa ei siten saa 21 §:ssä olevan viittaussäännöksen mukaan myöntää, ellei 6a §:n ilmaisemia periaatteita noudateta. Ydinenergia-asetukseen on tarkoitus sisällyttää tun-

nusmerkistö, jonka mukaan pääsäännöstä saatisiin tehdä 2 momentissa tarkoitettuja poikkeuksia.

6 b §. *Muulla kuin Suomessa syntyneitä ydinjätteitä koskevat määräykset.* Myös tämä säännös on sijoitettu yhdeksi ydinenergian käytön yleiseksi periaatteeksi, jolloin sitä on sovellettava esimerkiksi haettaessa lain 21 §:ssä tarkoitettua lupaa tuoda ydinjätteitä Suomeen. Sanotun pykälän viittaussäännöksestä seuraa silloin, ettei lupaa voida myöntää, jos luvanhakijan tarkoituksena on tuoda ydinjätteitä Suomeen muussa tarkoituksessa kuin niiden kuljettamiseksi edelleen kolmanteen maahan. Poikkeuksista tässä tarkoitettuun pääsääntöön voitaisiin säätää asetuksella.

17 §. *Luvansaaja.* Ehdotetut muutokset merkitsevät sitä, että pykälän 2 momentissa tarkoitettut poikkeukset jäävät koskemaan enää EU:n ulkopuolisten valtioiden lainkäyttövallan alaisen yhteisöjen ja viranomaisten toimintaa Suomessa.

21 §. *Muu ydinenergian käyttö.* 21 a §. *Yhteis-*

markkinoiden toteuttaminen. Ehdotetussa muodossaan 21 §:n 1 momenttia sovellettaisiin samoihin ydinaineiden, ydinjätteiden ja muiden 2 §:ssä tarkoitettujen aineiden ja laitteiden hankintaa koskeviin sopimuksiin ja vienti- ja tuontitapauksiin kuin aikaisemminkin. Lakiin lisätty 21 a § merkitsee erikseen Euratom-sopimuksen liitteessä IV tarkoitettujen aineiden ja laitteiden vienti- ja tuontilupien ratkaisemista soveltamalla lain 5 §:n säännöstä yhteiskunnan kokonaisedun mukaisuudesta silloin kun vienti tai tuonti on Suomen ja toisen EU-valtion välistä. Harkinta on silloin oikeusharkintaa. Ehdotuksen mukaan 21 §:ää sovellettaessa on huolehdittava siitä, että hankintasopimukset sekä vienti ja tuonti täyttävät tarvittaessa ne edellytykset, jotka saavat sisältönsä Euratom-sopimuksesta. Luvan myöntävän viranomaisen on huolehdittava 21 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettujen ulkovaltojen suostumusten hankinnasta. Mikäli kysymys on tuonnin osalta vain Suomen suostumuksen antamisesta, se sisältyy tuontiluvan myöntämispäätökseen.

32 §. *Huolehtimisvelvollisuuden lakkaaminen.* Ehdotettu 2 kohdan muutos on välitön seuraus ehdotetusta 6 a §:sta. Koska täällä tuotetut ydinjätteet on pääsääntöisesti loppusijoitettava Suomeen, ei huolehtimisvelvollisuuskään voi lakata siirtämällä ydinjätteitä lopullisesti ulkomaille muutoin kuin asetuksella määrättävissä poikkeustapauksissa.

54 §. *Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta.* Euratom-sopimus koskee pääsääntöisesti ydinenergialain soveltamisalaa. Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta kuuluu jo nykyisin kauppaja- ja teollisuusministeriön tehtäviin. Koska sopimus koskee monelta osin muita kuin sellaisia tehtäviä, jotka ydinenergialain mukaan on säädetty säteilyturvakeskuksen tehtäväksi, on tarpeen tältäkin osin huolehtia siitä, että kauppaja- ja teollisuusministeriö voi tarvittaessa vastata Euratom-sopimuksen velvoitteiden toimeenpanosta ja valvoa sopimuksen soveltamista.

55 §. *Valvontaviranomainen.* Euratom-sopimuksessa tarkoitettujen ydinjätteiden siirtojen ohjaus- ja valvontajärjestelmän toimeenpano Suomessa on teknisluonteinen tehtävä, joka soveltuu hyvin muihin pykälässä säteilyturvakeskukselle säädettyihin tehtäviin. Niissä tapauksissa, joissa luvan myöntäminen sellaisiin siirtoihin olisi kauppaja- ja teollisuusministeriön toimivallassa, kaikki siirtojen ohjaus- ja val-

vontajärjestelmän edellyttämät toimivaltaisen viranomaisen tehtävät suoritaisi säteilyturvakeskus.

63 §. *Valvontaoikeudet.* Euratom-sopimus edellyttää suoraan yritykseen kohdistuvaa velvollisuutta pitää yllä tietoja ja toimittaa niitä suoraan komissiolle. Tiedot koskevat laitoksia, joissa tuotetaan, erotetaan tai muuten käsitellään ydinaineita tai käytettyä ydinpolttoainetta. Käytetystä ja tuotetusta malmista ja ydinaineesta on pidettävä kirjanpitoa, samoin ydinaineiden kuljetuksista. Pykälään lisätyssä momentissa on säädetty edellä selostettu suora tietojenantovelvollisuus, minkä lisäksi luvan haltijalle on asetettu velvollisuus sallia komission lähettämien tarkastajien pääsy hallinnassaan oleviin laitoksiin ja paikkoihin, joissa tuotetaan, erotetaan tai muuten käsitellään ydinaineita tai käytettyä ydinpolttoainetta (ydinjätettä). Sama koskee laitoksia ja paikkoja, joissa tuotetaan tai käytetään ydinenergiassa tarkoitettuja malmeja.

68 a §. *Virka-apu Euratom-sopimuksen noudattamiseksi.* Niissä tapauksissa, joissa uraania tai toriumia sisältäviä malmeja, malmirikasteita tai ydinaineita on otettava pois luvan haltijan hallinnasta toimitettavaksi edelleen Euratomin hankintakeskukselle tai komission valvontaan taikka luovutettava komissiolle, on ehdotuksen 54 §:n mukaan kauppaja- ja teollisuusministeriö asiassa toimivaltainen suomalainen viranomainen. Sama koskee tapauksia, joissa komissio määrää seuraamuksia turvavalvonnan noudattamatta jättämisestä. Koska tarkoituksena on, että tarvittaessa kauppaja- ja teollisuusministeriö toimii täytäntöönpanoviranomaisena seuraamusten toteuttamiseksi, on sen tehtävä pyytää tarvittaessa virka-apua poliisiviranomaiselta toimenpiteiden suorittamiseksi. Toimenpiteet, joita voidaan ehdotuksen mukaan pyytää suoritettavaksi, ovat kotietsintä ja henkilöntarkastus edellä tarkoitettujen aineiden löytämiseksi sekä näiden aineiden ottaminen pois luvan haltijan hallinnasta viranomaisen huostaan. Laissa olevan asetuksenantovaltuuden nojalla on erikseen säädettyä menettelystä, jolla toteutetaan tässä tarkoitettujen aineiden siirtäminen komission tai hankintakeskuksen osoittamaan paikkaan. Tässä tarkoitettuihin toimenpiteisiin on ehdotuksen mukaan sovellettava samoja menettelytapoja kuin pakkokeinomenettelyssä kuitenkin sillä tavalla, että pakkokeinolain (450/87) 5 luvun säännöksiä sovelletaan sellai-

sin poikkeuksin, jotka johtuvat Euratom-sopimuksen ja sen nojalla annettujen määräysten vaikutuksista.

75 §. *Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano.* Ehdotetun 2 momentin mukaan muutoksenhaku valtioneuvoston antamaan päätökseen hakemuksesta saada lupa ydinlaitoksen rakentamiseen tai käyttämiseen taikka uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuun kaivos- tai rikastustoimintaan tapahtuu edelleen muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (154/50) mukaisesti. Sama koskee muita ydinenergiain nojalla annettuja lupia koskevia päätöksiä ja pääosin muita lain nojalla annettuja päätöksiä. Ehdotetussa 2 momentissa tarkoitettavat poikkeukset koskevat tapauksia, joissa Euratom-sopimuksen nojalla annetaan sen täytäntöönpanemiseksi päätöksiä, jotka rajoittavat luvanhaltijan oikeuksia tai asettavat tälle velvoitteita siten, että Euratom-sopimuksessa tarkoitettulla toimielimellä on asiansa yksinomainen toimivalta, tai joissa muutosta sellaisen toimielimen päätökseen on haettava muulta Euratom-sopimuksen tarkoittamalta toimielimeltä.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan 6 a §:n ja 32 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä lukuunottamatta tulevaksi voimaan samanaikaisesti Suomen EU-jäsenyyden kanssa. Lain voimaantuloajankohdasta säädettäisiin asetuksella.

Lain 6 a § ja 32 §:n 1 momentin 2 kohta ehdotetaan tulevaksi voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Tarkoituksena on saattaa laki tältä osin voimaan vuoden 1996 aikana Imatran Voima Oy:n käytetyn polttoaineen palautussopimusten kulumassa olevien viisivuotiskausien päättyessä.

3. Säättämisjärjestys

3.1. Euratom-sopimukseen liittyvät muutokset

Eduskunnalle annettu ehdotus laiksi Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä käsitellään valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentin mukaisesti supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Ehdotuksen mukaan ratifioidulla liittymissopimuksen Suomi sitoutuisi Euroopan yhteisöjen toimialoilla sellaisiin alku-

peräisten sopimusten määräyksiin, jotka ovat ristiriidassa perustuslakien eräiden säännösten kanssa. Säättämisjärjestykseen liittyviä näkökohtia on selostettu tarkemmin mainitussa hallituksen esityksessä.

Ehdotus laiksi ydinenergiain muuttamisesta sisältää Euroopan yhteisöjen komission toimeenpanovaltaan kuuluvia toimenpiteitä. Kun ehdotuksella laiksi Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä toimivallan siirrot EU:n toimielimille tehdään mahdolliseksi valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentin mukaisesti säättämisjärjestyksessä, ehdotus laiksi ydinenergiain muuttamisesta voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa säättämisjärjestyksessä.

3.2. Muut muutokset

Ehdotetut 6 a § ja 32 §:n 1 momentin 2 kohta merkitsevät sitä, että Imatran Voima Oy ei enää voisi omasta puolestaan täyttää niitä sopimusvelvoitteita, jotka edellyttävät sen käytetyn ydinpolttoaineen vientiä Venäjälle käsiteltäväksi ja siellä loppusijoitettavaksi siten kuin edellä II luvun kohdassa 1.3.2. selostetuissa yksityisoikeudellisissa sopimuksissa on sovittu. Sopimusten voimassaolon tästä johtuva katkaiseminen vuonna 1996 niiden nykyisin juoksevien viisivuotiskausien päätyttyä voi todennäköisesti kuitenkin tapahtua aiheuttamatta yhtiölle sopimusperusteisia taloudellisia menetyksiä. Ehdotettujen säännösten mukaan tapahtuva käytetyn ydinpolttoaineen pitkäaikainen varastointi ja käsittely sekä loppusijoitus Suomeen eivät suurella todennäköisyydellä aiheuta yhtiölle enempää kustannuksia kuin yhtiölle aiheutuisi ulkomaille viennin jatkamisesta Loviisan ydinvoimalaitosyksiköiden koko käytönsä osalta. Suomessa tuotettujen ydinjätteiden sijoittaminen lopullisesti Suomeen on yleisen edun mukaista, eikä estä normaalia, kohtuullista ja järkevänä pidettävää yhtiön ydinenergian tuottamiseksi tarkoitettua omaisuuden käyttöä. Tämän vuoksi lakiehdotus voidaan hallituksen käsityksen mukaan myös näiltä osin käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa säättämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana että asiasta hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ydinenergilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 11 päivänä joulukuuta 1987 annetun ydinenergilain (990/87) 3 §:n 6 ja 7 kohta, 17 §:n 1 momentti ja 2 momentin johdantokappale, 21 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohta ja 1 momentin loppulause, 32 §:n 1 momentin 2 kohta ja 75 §:n 2 momentti sekä,

lisätään 3 §:ään uusi 8 kohta, lakiin uusi 6 a § ja 6 b §, 21 §:n 1 momenttiin uusi 7 ja 8 kohta, lakiin uusi 21 a §, 54 §:ään uusi 2 momentti, 55 §:n 2 momenttiin uusi 6 a kohta, 63 §:ään uusi 3 momentti sekä lain 10 lukuun uusi 68 a § seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

6) *turvajärjestelyillä* ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella, muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan;

7) *valmiusjärjestelyillä* ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella, muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan; sekä

8) *Euratom-sopimuksella* Roomassa 25 päivänä maaliskuuta 1957 tehtyä Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimusta, sellaisena kuin se sitoo Suomea Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen nojalla.

6 a §

Suomessa syntyneiden ydinjätteiden ydinjätehuolto

Ydinjätteet, jotka ovat syntyneet Suomessa tapahtuneen ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena, on käsiteltävä, varastoitava ja sijoitettava pysyväksi tarkoitettulla tavalla Suomeen.

Mitä edellä säädetään, ei koske asetuksella säädettävissä tapauksissa:

1) vähäisiä määriä ydinjätteitä, jotka toimitetaan tai on toimitettu ulkomaille tutkimustarkoituksessa, eikä;

2) ydinjätteitä, jotka ovat syntyneet Suomessa käytetyn tutkimusreaktorin käytön yhteydessä tai seurauksena.

6 b §

Muualla kuin Suomessa syntyneitä ydinjätteitä koskevat määräykset

Ydinjätteitä, jotka ovat syntyneet muualla kuin Suomessa tapahtuneen ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena, ei saa käsitellä, varastoida tai sijoittaa pysyväksi tarkoitettulla tavalla Suomessa.

Mitä edellä säädetään, ei koske asetuksella säädettävissä tapauksissa:

1) vähäisiä määriä ydinjätteitä, jotka toimitetaan tai on toimitettu Suomeen tutkimustarkoituksessa; eikä

2) alkuperältään tuntematonta ydinjätettä, jota tarkoitetaan 80 §:n 1 momentissa.

17 §

Luvansaaja

Lupa ydinenergian käyttöön voidaan myöntää vain Euroopan unionin jäsenvaltion lainkäyttövallan alaiselle luonnolliselle henkilölle, yhteisölle tai viranomaiselle.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle yhteisölle tai viranomaiselle voidaan erityisistä syistä myöntää lupa:

21 §

Muu ydinenergian käyttö

Lupa 2 §:n 1 momentin 2—5 kohdassa tarkoitettuun toimintaan voidaan myöntää, jos, milloin toiminta sitä edellyttää:

5) hakijalla on käytettävänä tarpeellinen asiantuntemus sekä toimintaa hoitava organisaatio ja toimintaa hoitavan henkilökunnan kelpoisuus ovat asianmukaiset;

6) hakijalla harkitaan olevan taloudelliset ja

muut tarpeelliset edellytykset harjoittaa toimintaa turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti;

7) niiden vieraiden valtioiden suostumukset, joita jäsenvaltioiden välillä sekä yhteisön ja yhteisöstä pois tapahtuvien radioaktiivisten jätteiden kuljetusten ohjaamisesta ja valvonnasta annetussa neuvoston direktiivissä (92/3/Euratom) edellytetään, on saatu ja direktiivin määräyksiä voidaan muutenkin noudattaa;

8) hakija on Euratom-sopimuksen määräysten mukaisesti toimittanut siinä tarkoitettua uraania tai toriumia sisältäviä malmeja ja malmirikasteita sekä ydinaineita koskevat tiedot; ja

ydinenergian käyttö muutoinkin täyttää 5—7 §:ssä säädetty periaatteet eikä ole ristiriidassa Euratom-sopimuksen velvoitteiden kanssa.

21 a §

Yhteismarkkinoiden toteuttaminen

Milloin 21 §:ssä tarkoitettua lupaa hetään Euratom-sopimuksen liitteessä IV tarkoitettujen aineiden tai laitteiden vientiin tai tuontiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, on lupa myönnettävä, jos, milloin toiminta sitä edellyttää, 21 §:n 1—6 ja 8 kohdassa säädetty edellytykset täytetään ja hakemuksessa tarkoitettu ydinenergian käyttö muutoinkin täyttää 4, 6 ja 7 §:ssä säädetty periaatteet.

32 §

Huolehtimisvelvollisuuden lakkaaminen

Kauppa- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen, milloin se on myöntänyt luvan ydinjätteitä aiheuttavaan toimintaan, on määrättävä huolehtimisvelvollisuus päättyneeksi, kun:

2) ydinjätteet on 6 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla lopulliseksi hyväksytyllä tavalla siirretty Suomen oikeudenkäyttövällän ulkopuolelle; tahi

54 §

Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta

Ellei muualla laissa tai asetuksessa toisin

säädettä, Euratom-sopimuksessa tarkoitettuna Suomen toimivaltaisena viranomaisena toimii kauppa- ja teollisuusministeriö.

55 §

Valvontaviranomainen

Edellä 1 momentissa mainittujen tehtävien suorittamiseksi säteilyturvakeskuksen tulee erityisesti:

6 a) toimia 21 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua direktiivin edellyttämänä toimivaltaisena viranomaisena;

63 §

Valvontaoikeudet

Luvanhaltijan on huolehdittava Euratom-sopimuksen VII luvussa tarkoitettua tietojenantovelvollisuutensa täyttämistä ja pidettävä sellaista materiaalikirjanpitoa sekä käyttökirjanpitoa kuin sopimus edellyttää. Luvanhaltijan on valvonnan edellyttämässä laajuudessa sallittava sopimuksen 81 artiklassa tarkoitettujen tarkastajien pääsy niihin hallinnassaan oleviin laitoksiin ja paikkoihin, joihin tarkastus kohdistuu.

68 a §

Virka-apu Euratom-sopimuksen noudattamiseksi

Jos luvanhaltijan hallussa olevia uraania tai toriumia sisältäviä malmeja tai malmirikasteita taikka ydinaineita on otettava Euratom-sopimuksen nojalla luvanhaltijan hallinnasta taikka jos sanotun sopimuksen VII luvun nojalla määrättyjä luvanhaltijaan kohdistuvia seuraamuksia on pantava täytäntöön eikä luvanhaltija ole noudattanut täytäntöönpanosta annettua määräystä, tulee poliisiviranomaisten Suomen toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä tarvittaessa antaa virka-apua edellä tarkoitettujen toimenpiteiden suorittamiseksi. Tarvittaessa on toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä toimitettava kotietsintä tai henkilöntarkastus edellä tarkoitettujen aineiden löytämiseksi ja otettava ne viranomaisen huostaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin toimen-

piteisiin on sovellettava pakkokeinolakia (450/87), jollei Euratom-sopimuksesta muuta johdu.

75 §

Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

Muutosta valtioneuvoston, kauppa- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen haetaan siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään, jollei Euratom-sopimuksesta muuta johdu.

Tämän lain 6 a § ja 32 §:n 1 momentin 2 kohta tulevat voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana vuonna 1996, ei kuitenkaan ennen 1 päivää marraskuuta 1996. Muut tämän lain säännökset tulevat voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Ennen tämän lain voimaantuloa saadaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä oleviin ydinenergian käyttöä koskeviin lupahakemuksiin sovelletaan tätä lakia.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 1994

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Kauppa- ja teollisuusministeri *Seppo Kääriäinen*

Laki

ydinenergiain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 11 päivänä joulukuuta 1987 annetun ydinenergiain (990/87) 3 §:n 6 ja 7 kohta, 17 §:n 1 momentti ja 2 momentin johdantokappale, 21 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohta ja 1 momentin loppulause, 32 §:n 1 momentin 2 kohta ja 75 §:n 2 momentti sekä

lisätään 3 §:ään uusi 8 kohta, lakiin uusi 6 a § ja 6 b §, 21 §:n 1 momenttiin uusi 7 ja 8 kohta, lakiin uusi 21 a §, 54 §:ään uusi 2 momentti, 55 §:n 2 momenttiin uusi 6 a kohta, 63 §:ään uusi 3 momentti sekä lain 10 lukuun uusi 68 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

6) *turvajärjestelyillä* ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan; *sekä*

7) *valmiusjärjestelyillä* ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella, muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan.

6) *turvajärjestelyillä* ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella, muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan;

7) *valmiusjärjestelyillä* ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella, muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan; *sekä*

8) *Euratom-sopimuksella Roomassa 25 päivänä maaliskuuta 1957 tehtyä Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimusta, sellaisena kuin se sitoo Suomea Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen nojalla.*

6 a §

Suomessa syntyneiden ydinjätteiden ydinjätehuolto

Ydinjätteet, jotka ovat syntyneet Suomessa tapahtuneen ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena, on käsiteltävä, varastoitava ja sijoitettava pysyväksi tarkoitettulla tavalla Suomeen.

Mitä edellä säädetään, ei koske asetuksella säädettävissä tapauksissa:

1) *vähäisiä määriä ydinjätteitä, jotka toimitetaan tai on toimitettu ulkomaille tutkimustarkoituksessa, eikä;*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2) ydinjätteitä, jotka ovat syntyneet Suomessa käytetyn tutkimusreaktorin käytön yhteydessä tai seurauksena.

6 b §

Muualla kuin Suomessa syntyneitä ydinjätteitä koskevat määräykset

Ydinjätteitä, jotka ovat syntyneet muualla kuin Suomessa tapahtuneen ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena, ei saa käsitellä, varastoida tai sijoittaa pysyväksi tarkoitettulla tavalla Suomessa.

Mitä edellä säädetään, ei koske asetuksella säädettävissä tapauksissa:

1) vähäisiä määriä ydinjätteitä, jotka toimitetaan tai on toimitettu Suomeen tutkimustarkoituksessa; eikä

2) alkuperältään tuntematonta ydinjätettä, jota tarkoitetaan 80 §:n 1 momentissa.

17 §

Luvansaaja

Lupa ydinenergian käyttöön voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle, suomalaiselle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion viranomaiselle.

Ulkomaalaiselle yhteisölle tai viranomaiselle voidaan erityisistä syistä myöntää lupa:

17 §

Luvansaaja

Lupa ydinenergian käyttöön voidaan myöntää vain Euroopan Unionin jäsenvaltion lainkäyttövallan alaiselle luonnolliselle henkilölle, yhteisölle tai viranomaiselle.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle yhteisölle tai viranomaiselle voidaan erityisistä syistä myöntää lupa:

21 §

Muu ydinenergian käyttö

Lupa 2 §:n 1 momentin 2—5 kohdassa tarkoitettuun toimintaan voidaan myöntää, jos, milloin toiminta sitä edellyttää:

5) hakijalla on käytettävänäään tarpeellinen asiantuntemus sekä toimintaa hoitava organisaatio ja toimintaa hoitavan henkilökunnan kelpoisuus ovat asianmukaiset; sekä

6) hakijalla harkitaan olevan taloudelliset ja muut tarpeelliset edellytykset harjoittaa toimintaa turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti; ja

5) hakijalla on käytettävänäään tarpeellinen asiantuntemus sekä toimintaa hoitava organisaatio ja toimintaa hoitavan henkilökunnan kelpoisuus ovat asianmukaiset;

6) hakijalla harkitaan olevan taloudelliset ja muut tarpeelliset edellytykset harjoittaa toimintaa turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti;

7) niiden vieraiden valtioiden suostumukset, joita jäsenvaltioiden välillä sekä yhteisön ja yhteisöstä pois tapahtuvien radioaktiivisten jätteiden kuljetusten ohjaamisesta ja valvonnasta annetussa neuvoston direktiivissä (92/3/Eur-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ydinenergian käyttö muutoinkin täyttää 5—7 §:ssä säädetty periaatteet.

atom) edellytetään, on saatu ja direktiivin määräyksiä voidaan muutenkin noudattaa;

8) hakija on Euratom-sopimuksen määräysten mukaisesti toimittanut siinä tarkoitetut uraania tai toriumia sisältäviä malmeja ja malmirikasteita sekä ydinaineita koskevat tiedot; ja ydinenergian käyttö muutoinkin täyttää 5—7 §:ssä säädetty periaatteet eikä ole ristiriidassa Euratom-sopimuksen velvoitteiden kanssa.

21 a §

Yhteismarkkinoiden toteuttaminen

Milloin 21 §:ssä tarkoitettua lupaa haetaan Euratom-sopimuksen liitteessä IV tarkoitettujen aineiden tai laitteiden vientiin tai tuontiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, on lupa myönnettävä, jos, milloin toiminta sitä edellyttää, 21 §:n 1—6 ja 8 kohdassa säädetty edellytykset täytetään ja hakemuksessa tarkoitettu ydinenergian käyttö muutoinkin täyttää 4, 6 ja 7 §:ssä säädetty periaatteet.

32 §

Huolehtimisvelvollisuuden lakkaaminen

Kauppa- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen, milloin se on myöntänyt luvan ydinjätteitä aiheuttavaan toimintaan, on määrättävä huolehtimisvelvollisuus päättyneeksi, kun:

2) ydinjätteet on lopulliseksi hyväksytyllä tavalla siirretty Suomen oikeudenkäyttövallan ulkopuolelle; tahi

2) ydinjätteet on 6 a §:n 2 momentissa tarkoitettulla lopulliseksi hyväksytyllä tavalla siirretty Suomen oikeudenkäyttövallan ulkopuolelle; tahi

54 §

Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta

Ellei muualla laissa tai asetuksessa toisin säädetä, Euratom-sopimuksessa tarkoitettuna Suomen toimivaltaisena viranomaisena toimii kauppa- ja teollisuusministeriö.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

55 §

Valvontaviranomainen

Edellä 1 momentissa mainittujen tehtävien suorittamiseksi säteilyturvakeskuksen tulee erityisesti:

Edellä 1 momentissa mainittujen tehtävien suorittamiseksi säteilyturvakeskuksen tulee erityisesti:

6 a) toimia 21 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitetun direktiivin edellyttämänä toimivaltaisena viranomaisena;

63 §

Valvontaoikeudet

Luvanhaltijan on huolehdittava Euratom-sopimuksen VII luvussa tarkoitetun tietojenantovelvollisuutensa täyttämistä ja pidettävä sellaista materiaalikirjanpitoa sekä käyttökirjanpitoa kuin sopimus edellyttää. Luvanhaltijan on valvonnan edellyttämässä laajuudessa sallittava sopimuksen 81 artiklassa tarkoitettujen tarkastajien pääsy niihin hallinnassaan oleviin laitoksiin ja paikkoihin, joihin tarkastus kohdistuu.

68 a §

Virka-apu Euratom-sopimuksen noudattamiseksi

Jos luvanhaltijan hallussa olevia uraania tai toriumia sisältäviä malmeja tai malmirikasteita taikka ydinaineita on otettava Euratom-sopimuksen nojalla luvanhaltijan hallinnasta taikka jos sanotun sopimuksen VII luvun nojalla määrättyjä luvanhaltijaan kohdistuvia seuraamuksia on pantava täytäntöön eikä luvanhaltija ole noudattanut täytäntöönpanosta annettua määräystä, tulee poliisiviranomaisten Suomen toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä tarvittaessa antaa virka-apua edellä tarkoitettujen toimenpiteiden suorittamiseksi. Tarvittaessa on toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä toimitettava kotietsintä tai henkilöntarkastus edellä tarkoitettujen aineiden löytämiseksi ja otettava ne viranomaisen huostaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin on sovellettava pakkokeinolakia (450/87), jollei Euratom-sopimuksesta muuta johdu.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

75 §

Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

Muutosta valtioneuvoston, kauppaja- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen haetaan siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty.

Muutosta valtioneuvoston, kauppaja- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen haetaan siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään, jollei Euratom-sopimuksesta muuta johdu.

Tämän lain 6 a § ja 32 §:n 1 momentin 2 kohta tulevat voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana vuonna 1996, ei kuitenkaan ennen 1 päivää marraskuuta 1996. Muut tämän lain säännökset tulevat voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Ennen tämän lain voimaantuloa saadaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä oleviin ydinenergian käyttöä koskeviin lupahakemuksiin sovelletaan tätä lakia.